

Romano hangos

15 ^{Kč}

ROMSKÝ HLAS – ČTRNÁCTIDENÍK ROMŮ V ČESKÉ REPUBLICE

ROČNÍK 17 • ČÍSLO 11–12 • VYŠLO 31. SRPNA 2015

zprávy

LITOMĚŘICE – Okresní soud rozhodl nepravomocně o žalobě na makléřku Elišku Noskovou, která odmítla poskytnout byt Lence Balogové. Realitní kancelář zastupuje zákazníka, který si nepřeje, aby byt dostal Rom, hájila se makléřka. Balogová je Romka a po dohodě s kanceláří ombudsmanky tak chtěla vyzkoušet v praxi, jestli trh s byty je poznamenán diskriminací vůči Romům. Spor má počátek již v roce 2013.

Soudce jasně pravil, že diskriminace pro etnický původ je nepřijatelná. Makléřka je povinná se omluvit. Odškodné ve výši 100 000 Kč, které Balogová požadovala, soud zamítl.

z obsahu

Téma čísla:

Děti

strana 1–5

Povídka Andreje Giňi

Pro bijav/Na svatbě

strana 8–10

Muzeum romské kultury

oslaví deset let

strana 4

Dětem často chybí motivace a vzory

Všední realita se často liší od reality mediální. Děti jsou vnímaví tvorové. Výrobci mediálních programů a produktů o tom ví. Proto vytváří postavy a charaktery, které ovlivňují dětské myšlenky a chování.

Ne vždy ale takové charaktery jsou pro dětskou psychiku pozitivní. Děti, kterým chybí dobré domácí zázemí, silný spolehlivý otec

a milující laskavá máma, přebírají povahové rysy okolního prostředí, které je zaměřeno jen a pouze na prodej výrobků. Mladé dívky vidí, že nejvyšší společenskou hodnotu mají drahé věci – oblečení, boty, drahé mobilní telefony.

Mladí muži si uvědomují, že pozornost svých protějšků získají pouze tehdy, když jim dokážou takové

věci poskytnout. Mladí lidé si sebe navzájem neváží, nevidí se a přestávají se i cítit. Hodnotu mají pouze drahé věci, auta a svaly. A to ne jen tak nějaké. Vše musí být „TOP!“. Realita je jiná. Žádný hamburger nevypadá tak jak na obrázku, všechny mobily jsou na stejný brdo a sacharidové svaly mnoha jednodenních rapperů jsou jen dočasné.

Tam, kde věci chybí, přichází prázdnota, komplex méněcennosti, závislosti a s nimi bída.

Dětem je proto potřeba věnovat nejvyšší pozornost. Přejí příjemné čtení Romano hangos. Jsme svobodná platforma pro vaše názory, postřehy a informace. Využívejte této možnosti a pište nám.

text a foto: Sabir Agalarov

Jmenuji se Long Tran a studuji nejtěžší školu

Jmenuje se Long Tran, Vietnamec žijící v České republice. V ČR žije už 14 roků, má vystudovanou architekturu a momentálně pracuje. Někteří z vás jste ho mohli osobně vidět a sprátně se s ním skrze projekt Živé knihovny, kde jste si mohli přečíst jeho životní příběh. Nyní máte možnost se s ním seznámit znovu. Věřím, že každý z nás má mezi svými přáteli blízké rodinné členy i cizince. Je to spojitost jinakosti a jak se říká, v jinakosti je něco krásného a zajímavého, co každého z nás v obou směrech obohacuje. S Longem jsem se seznámila díky setkání na Živé knihovně v Brně. Do České republiky se dostal, když byl ještě malý kluk. Jeho první pocity bylo srovnání malého bytu, ve kterém žili a měli úplně všechno, s tím velkým letadlem na letišti v Praze a videopřehrávačem. Má druhé období, kdy žije ve Vietnamu a v České republice. Je za to velmi rád.

Vratme se na začátek tvého dětství, jaké bylo, když jsi byl ještě dítě?

Ah, mé dětství bylo celkem klidné, nebyl jsem zlobivé dítě. Jen kolem puberty jsem zlobil, ale pak jsem se zas uklidnil.

Všichni jsme jako děti chtěli něčím být, představovali jsme si, že jak budeme dospělí, tak se staneme třeba kosmonautem atd... Čím jsi chtěl být ty jako dítě?

Popravdě, ani nevím, čím jsem chtěl být, když jsem byl malý. Ale v té době jsem hodně četl komiksy a hodně mě bavila kniha a filmové zpracování čínské novely Journey to the West, česky asi „cesta na západ“. Mezi hlavními hrdiny byl Opičí král, Sun Wukong, který uměl všelijaká kouzla a bojové umění. Tak jsme ho, jako děti, hodně napodobovali. Asi jsem chtěl být Opičím králem.

Opičím králem, to je zajímavé povolání. Ale i tak jsi musel do školy, jaký obor jsi studoval a co nyní studuješ?

Dostudoval jsem obor architektura na Stavební fakultě VUT v Brně. Před vysokou jsem měl gym-

pl a uměleckou školu. Momentálně studuji nejtěžší školu, to je škola života.

Jak se ti na škole líbilo?

Na výšce se mi studovalo suprově. Asi je to jediná škola, kterou bych dokázal dokončit. Jsem typ člověka, který nemá rád teorii a nerad se učí věci nazpaměť. Na architekturu jsem mohl tvořit, vyrábět modely budov, hrát si s designem a hodně se mi líbí budování vztahu s kantorem. Třeba náš vedoucí na diplomku nám dělal oporu, povzbuzoval nás i u státnic. Ještě jednou děkuji panu docentovi AO :) . To prostě neprožijete jen tak na každé VŠ.

Kam směřují tvoje zájmy, coby cizince v české zemi?

Mám hodně zájmů a ony přibývají o ubývají. Podle věku se mění priority a zájmy. Mezi stálé patří sport, umění móda a design, hudba, technologie, podnikání a nové možnosti, jak si zlepšit životní úroveň, cestování a jídlo :)

Pokračování na str. 5

zprávy

BRNO – Ústavní soud 14. srpna vyhověl stížnosti romského páru na systém přidělování bytů a na to, že s nimi nikdo neřešil špatný stav jejich bydlení. Verdikt ústavních soudců nabádá obecné soudy, aby věnovaly více pozornosti nepřímé diskriminaci panující na trhu s byty. Institut „nepřímé diskriminace“ u těchto soudů vůbec není brán v potaz. Justice se tímto už páru omluvila a přiznala odškodné ve výši 40 000 Kč.

LENÁRTOV, RASLAVICE (Slovensko) – Členové České filharmonie navštívili romské osady na východním Slovensku a hráli Romům mezi chatrčemi. Pokračuje tak společný projekt s Idou Kellarovou, která pořádá workshopy pro romské děti spolu se sborem Čhavorenge. Výchovné programy České filharmonie připravuje Petr Kadlec a mimo jiné říká: „Tamní Romové nikdy žádného hudebníka neviděli.“

ÚSTÍ NAD LABEM – Krajský soud rozhodl, že ČR nemůže držet běžence pod zámkem. Je to precedenční rozhodnutí. ČR nemá ve svých zákonech definováno nebezpečí útěku. Proto žádného z běženců nelze zavírat do takzvané „zajišťovací vazby“. Podstata správního řízení není zpochybněna, je však zpochybněn průběh tohoto řízení.

PRAHA – Mariána Magáta, jednoho z řečníků na pražské demonstraci proti uprchlíkům, policie obvinila z podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo omezování jejich práv a svobod. Stalo se tak v sobotu 8. srpna. Obviněný je předsedou slovenských nacionalistů z akční skupiny Vzдор Kysuce. Je to polovojenská dobrovolnická organizace pravidelně se účastníci všech neonacistických demonstrací na Slovensku.

Muzeum romské kultury uctilo památku romského holocaustu

Na místě bývalého tzv. cikánského tábora na Žalově u Hodonína u Kunštátu se v neděli 23. srpna konalo pietní shromáždění, na němž byla uctěna památka obětí romského holocaustu. Akci pořádalo Muzeum romské kultury a pozvání přijala celá řada osobností, mezi něž patřil například ministr kultury Daniel Herman, ministr pro lidská práva Jiří Deinstbier, ředitel Památníku Terezín Jan Munk, ředitelka Národního pedagogického muzea a knihovny J.A. Komenského Markéta Pánková, zástupci zahraničních velvyslanectví v ČR, a další. Součástí shromáždění bylo také duchovní slovo a modlitba faráře Martina Kopeckého. Pietu doprovodila zpěvem Anna Marie Bagárová a hrou na violoncello Robert Lacko. Po ukončení pietního shromáždění se všichni hosté přesunuli na

obecní hřbitov v Černovicích, kde rovněž uctili památku obětí tábora na Žalově.

Pietním shromážděním jsme si připomněli památku obětí holocaustu Romů. Dne 21. srpna 1943 byl z tábora v Hodoníně u Kunštátu vypraven nejpočetnější transport

romských vězňů do koncentračního tábora Auschwitz II – Birkenau. Většina mužů, žen a dětí z tohoto transportu, od něhož letos uplynulo 72 let, v Osvětimi zahynula.

Děkujeme všem, kteří se shromáždění zúčastnili. **Radek Žák**
foto: Lenka Grossmannová

Filosofie D. O. U. Č. O. V. Á. N. Í.

Doučování – pěkně široké téma. Přemýšlím, z kterého konce začít. Na světě je už tolik odborných a velmi kvalitních článků! Kdo je ještě může doplnit nebo jim dokonce konkurovat? No jasně, přece děti! Takže vyřazím mezi děti a ptám se, co se jim vybaví, když se řekne doučování a taky, jestli jim doučování něco dává a co to je. Když to všechno shrnu odshora až dolů, vyjde nám toto:

D = Dřina
O = Odpovědnost
U = Učení
Č = Čas
O = Osobnost
V = Vyučující
Á = Anekdoty
N = Návyk
Í = Intelligence

DŘINA

Naše doučované děti vyrůstají zejména v jazykovém prostředí romštiny a slovenštiny, k nimž se jako nezbytnost přidává čeština. Mnozí rodiče tvoří české věty tak, jak by je tvořil jakýkoliv cizinec. Věty jsou neúplné s popleteným skloňováním i časováním. S takovou jazykovou výbavou přicházejí do škol i jejich děti. A nastávají problémy. Dětem často uniká smysl toho, co slyší nebo čtou, protože některá slova vůbec neznají. Škola je v té chvíli opravdu DŘINA. Tady má doučování velkou výho-

du, protože s malou skupinkou dětí se dají dělat věci, které ve škole nejsou možné. Můžeme se soustředit na souvislosti, můžeme užívat různé techniky práce, je čas odpovídat na otázky, děti mohou pracovat individuálně nebo se střídát ve skupinách, mají větší možnost pohybu. Tohle všechno připravit znamená často DŘINU i pro toho, kdo doučuje, ale stojí to za to.

ODPOVĚDNOST

Vážím si dětí, kterým škola nejde jako po másle a ony přijdou odpoledne na doučování. Vědí, že jejich spolužáci řadí někde venku, vědí, že by mohly sedět u TV nebo PC, ale ZODPOVĚDNĚ přijdou. Zaslouží si za to náš obdiv. Čas věnovaný jim rozhodně není ztracený.

UČENÍ

Učení je proces. Úzce souvisí s vnímáním. Některé děti se nejraději učí, tedy vnímají a přijímají informace, pomocí psaného textu, to pak píšeme a podtrháváme a kreslíme. Některým pomáhá, když látku slyší, to pak povídáme, zpíváme a vydáváme různé zvuky. Pak je tady ještě skupina těch, kteří jsou svým temperametem takoví neposedové, že se pořád vrtí, poskakují nebo s něčím manipulují. Pokud by měli sedět na místě, museli by sami sebe držet na uzdě tak, že by jim na učení už nezbyla žádná energie. V „dou-

učku“ se sedět nemusí. Zase jedna z věcí, které si škola nemůže dovolit.

ČAS

Tak toho není nikdy dost. Nejvíce chybí u dětí, které se chtějí naučit něco navíc nebo si třeba potřebují popovídat.

OSOBNOST

Děti, se kterými se setkávám, se od sebe liší temperametem, nadáním, schopnostmi, charakterem, emocemi, ovlivňuje je jejich sociální prostředí. To všechno jsou aspekty, se kterými se dá pracovat a které mohou velmi dobře pomoci procesu učení.

Myslím si, že je velmi důležité (a děti mi to potvrdily), aby ten, kdo

doučuje, trávil s dětmi čas i při jiných aktivitách. Kvůli dalšímu vzájemnému poznávání a prohlubování vztahu. Ve zkratce řečeno – lépe se nám učí, když umíme spolupracovat i mimo učebnu a máme-li se rádi.

VYUČUJÍCÍ

Měl by mít znalosti, to aby měl co učit a měl by svou práci dělat rád. Měl by k lidem přistupovat s důvěrou, přívětivostí a upřímností, ale ne naivně. To všechno děti poznají.

ANEKDOTY

Děti říkaly, ať nezapomenu napsat, že někdy je to fakt velká sranda. Třeba tenkrát jak... ale to už je na další článek.

NÁVYK

Když dítě přijme fakt, že některá odpoledne v týdnu částečně zabírá doučování, znamená to, že si vytvořilo pracovní návyk. Pokud je navíc podpořeno školou i rodinou, má velkou šanci na úspěch. Pokud pravidelně komunikují rodiče s učiteli, pokud se vzájemně respektují a mluví o sobě hezky, umožňují dítěti cítit se v procesu vzdělávání bezpečně. Dítě pak může samostatně pracovat na rozvoji vlastní osobnosti. Co víc si přát?

INTELIGENCE

Často se stává, že dětem jazyková bariéra neumožní projevit svoji inteligenci okamžitě (např. při vstupu do školy), vyšší inteligence se ale dříve či později projeví. Některé děti, které chodí na doučování, ale prostě nejsou chytré hlavičky. Tak trochu se naučí číst a tak trochu počítat a víc jim jejich obecná inteligence nedovolí. Tyto děti ale obvykle mají sociální inteligenci na mnohem vyšší úrovni než ostatní. To je jejich velký přínos pro dětský kolektiv.

Zmiňuji se o tom, protože práce s dětmi v žádném případě není jen o školním prospěchu, ale hlavně o tom, jaké lidi vychováváme.

Když je vychováváme dobře, bude dobrá i naše společnost. A to bych si opravdu moc přála.

Helena Táborská

foto: archiv Gejzy Horvátha

Anketní otázka

Napadá vás nějaký program, který zlepšil situaci romských dětí v nějakém českém regionu? Pokud ano, který to je a jaké jsou jeho viditelné výsledky?

Dana Křoková

Brno Centrum pro rodiny s dětmi IQ Roma servis se představuje

V organizaci IQ Roma servis na Vranovské funguje již několik let Centrum pro rodiny s dětmi. Centrum nabízí podporu celé rodině s dětmi ve všech oblastech péče o děti a jejich vzdělávání. Zaměřuje se tedy nejen na vzdělávání a předškolní přípravu dětí, ale pracovníce Centra pracují s celou rodinou, a to od těhotenství až po nástup dítěte do školy.

Centrum spolupracuje s porodními asistentkami, které se setkávají s nastávajícími matkami a nabízejí podporu během těhotenství i v době krátce po něm. Další aktivitou je Předškolní klub, kam chodí děti od 3 do 7 let. Jedním z cílů Předškolního klubu je příprava dětí na nástup do běžných mateřských a základních škol. S tím souvisí i podpora během tohoto přechodu, kdy nabízíme spolupráci nejen rodinám, ale i školkám a školám tak, aby děti přechod do běžného vzdělávacího proudu zvládly. Předškolní přípravou ale práce klubu nekončí. Pracovnice nabízí podporu a pomoc rodinám při běžných každodenních starostech jako je zajištění bydlení či školních pomůcek, zvládání problematického chování dětí či výběru kvalitní školy. Během roku nabízíme pro děti i další aktivity jako jsou výlety, návštěvy divadla či karneval. Všechny těchto akcí se účastní i rodiče a rodinní příslušníci. Centrum pro rodiny s dětmi je otevřeno všem rodičům a rodinným příslušníkům, kteří hledají podporu při výchově a vzdělávání dětí.

Ivona Parčiová, Brno

Program PRO MLADÉ se v IQ Roma servisu zaměřuje nejen přímo na vzdělávací a kariérní úspěchy, ale také na osobnostní rozvoj a využití potenciálu mladé romské generace. Mezi témata osobnostní výchovy a prevence patří například divčí kroužek, finanční gramotnost, besedy a workshopy k různým závislostem, zdraví nebo i kreativní dílny. Oblíbené jsou mezi mládeží také volnočasové kroužky vedené pracovníky nebo dobrovolníky. Mezi nejvíce oblíbené patří hudba a vedení mladých kapel, taneční a výtvarné díly, multimediální nebo foto kroužek. Součástí osobnostního rozvoje jsou mimořádné aktivity, jako například návštěvy na výlety, účast na festivalech a soutěžích, sportovní akce, či táborové a víkendové akce. Tyto akce podporují obecné vědomosti, týmovost nebo schopnost prezentace vlastních zkušeností a dovedností. Práce s dětmi a mládeží, i když jde zejména o volnočasové aktivity, pořád směřuje k podpoře vzdělávacích úspěchů, proto probíhá i v rámci realizace nízkoprahového klubu a aktivit skupinové doučování a poradenství. Zde pracovníci řeší přestupy a řešení školních záležitostí, podporu při volbě střední školy nebo brigády a volbu zaměstnání, včetně přípravy. Vzhledem k tomu, že se IQ Roma servis zabývá podporou společenského uplatnění Romů, snaží se podporovat i komunitní aktivity, a to formou spolupráce při budování nahrávacího studia Amaro Records, vydáváním komunitního časopisu Romano VIP nebo zapojováním klientů do rozvoje okolí Svitavského nábřeží i úklidových akcí. Několik let realizuje IQ Roma servis také hřiště-plácek na Svitavském nábřeží v Brně. Toto hřiště v období od března do října mohou děti i mládež z okolí využít zejména na sportovní aktivity. V roce 2015 plánuje IQ Roma servis tento prostor rozšiřovat spolu s místní komunitou, včetně dětí. Již nyní proběhlo a bude průběžně probíhat několik akcí pro zkrášlení prostoru a doplnění různými svépomocně vytvořenými hracími prvky, lavičkami a dalšími nápady ze strany místních obyvatel.

Klára Hamplová, Brno

Vzdělávací program Gendalos – odrazí k úspěchu!

IQ Roma servis od roku 2012 intenzivně podporuje mladé motivované romské

studenty středních, vyšších odborných a vysokých škol v jejich cestě k úspěšnému vzdělání pomocí vzdělávacího programu Gendalos.

Podpora je založena na dlouhodobé spolupráci studenta s pracovníkem IQ Roma servisu, v případě potřeby se do spolupráce zapojují také jeho rodiče a škola. V rámci nabídky vzdělávacího programu Gendalos lze využít možnost doučování, vzdělávacích kurzů, pravidelných setkávání a sdílení zkušeností s dalšími zapojenými. Součástí nabídky je také hledání brigád, praxí a stáží s ohledem na profesní orientaci studenta. Pro představu, jak taková spolupráce může vypadat, uveřejňujeme se svolením Antónie Lackové její článek, který popisuje průběh spolupráce.

Antónie Lacková

„Cestou k úspěchu je dobré vzdělání.“

Chtěla-li tomu náhoda, nebo to bylo něco jiného, stala jsem se členkou Gendalos. Programu, který podporuje mladé Romy a pomáhá jim získat vzdělání, i přes jejich sociálně-ekonomické znevýhodnění. Díky Gendalos jsem měla možnost seznámit se s mnoha zajímavými a především velmi příjemnými lidmi – ať už z řad pracovníků, kteří se o nás starali, tak dalších členů Gendalos, stejně jako jsem byla já. Celý Gendalos funguje jako team a všichni, tedy i studenti, mohou přicházet s novými návrhy a realizovat se také v tvůrčí činnosti jako je například tanec, zpěv a hudba. Také mohou jezdit na výlety a zapojovat se do všeho možného i nemožného.

Vděčná jsem Gendalos nejen za finanční podporu, která mi pomohla udržet se na dvou školách zároveň, ale především za povzbuzení a pomoc při studiu. Díky kurzu v Ikvětku jsem se výrazně zlepšila v práci s počítačem a zdokonalila se v anglickém jazyce. V době, kdy jsem měla na univerzitě absolvovat těžkou zkoušku z angličtiny, která přesahovala mé stávající jazykové znalosti, mi gendalosáci zařídili pravidelné doučování s dobrovolníky. Takových úskalí se zkouškami bylo ale více a vždy mi byla nabídnuta přátelská pomoc. Děkuji této organizaci za její existenci a za to, že se nemalou částí podílela na mém vzdělání a motivaci úspěšně absolvovat státní bakalářskou zkoušku.

Vzdělání, a zejména to univerzitní, je pastva, na které lze krmit mentální potenciál člověka. Na výšce se seznámíte s mnoha novými kamarády, kteří se společně s vámi budou učit, a budete si vzájemně pomáhat. Získáte společníky, kteří se zajímají o ten samý obor, jako jste si vybrali i vy. Zdaleka nejde o nudnou práci, ale o krásný studentský život a dobrodružství, kde s každou vykonanou zkouškou můžete vyrůst až o dva metry a několik centimetrů navíc. Chtěla bych apelovat na ty, kteří se domnívají, že je na světě něco zadarmo – bohužel nebo bohudík – není tomu tak. Úspěch si člověk musí zasloužit. Jednou z cest, jak se němu přiblížit, je dobré vzdělání. Nalézáme se v 21. století ve střední Evropě a dochází nám, že mít dobré vzdělání je základní krok, který nelze na cestě za úspěchem obejít. Vzdělání je prvním předpokladem k otevření dalších možností. A já pouze něco nevyslovuji, nýbrž tvrdím: „Není moudré ani poctivé, snažit se jej vynechat.“ Přestaňme laskavě líně křížit ruce a distancovat se od těch druhých. Není na světě člověka, který by byl stejný či jiný, a proto ani žádný národ není stejný či jiný od těch ostatních.

Kdo má problém s čísly či písmeny – nechť se stane členem Gendalos a nechá si pomoci. Budu velice hrdá na každého z vás, který odmaturuje a nesmírně hrdá na toho, kdo vystuduje vysokou školu. Staňme se články společnosti a pomáhejme jí růst. Neparazitujme, chovejme se mravně a bojujme proti nespravedlnostem.

Více informací získáte u vedoucí Centra vzdělávání a profesních ambicí Kláry Hamplové na telefonním čísle 608 539 323, nebo na emailové adrese klara.hamplova@iqrs.cz.

Připravil Gejza Horváth

komentář

Je na čase konečně nazvat souvislosti pravými jmény

KAREL HOLOMEK

Když tu stojím, vždy si uvědomuji, že jsem tady už nejméně po dvacáté? Tak jako mnozí z Vás, většina z Vás. Co pořád k tomu tématu říci? Aby to nebyly opakované fráze?

Současná situace u nás i ve světě mi dává možnost nebýt tady nositelem frází. Chci být věcný a pojmenovat věci pravými jmény – a už nyní vím, že se to nebude moc lidem líbit.

Mým tématem je poukázat na naprosto neodbytné a naléhavé souvislosti romského holocaustu s veškerým děním u nás a ve světě.

Zejména souvislosti mezi tím, jak velká část naší společnosti vnímá „vyhnání“ Němců a jak vnímá romské oběti koncentráků. Obě skupiny jsou nyní v centru pozornosti a nelibosti. To mají společné, jen s tím rozdílem, že dnes už Romy nenávidí lidé víc než Němce, případně sudetské Němce. Jejich oběti, ty německé děti, ženy a starci stejně jako oběti Romů, taky ženy, děti, starci a posléze i silní muži, jakoby nebyly obětmi vybranými z náhodného vzorku společnosti, jakoby nebyly „naše“.

Nedávno navštívil místopředseda vlády Bělobrádek Bavorsko a během té návštěvy i Sudetoněmecký dům, kde květinou uctil památku obětí vyhnání Němců. Polovina lidí tady mu to neodpustí.

Já jsem z Brna a tam vyhlásil primátor Vokřál „gesto smíření“, jehož součástí byl pochod smrti v opačném směru na Vídeň, tedy z Pohořelice do Brna. Půl Brna protestovalo, také mnohé z radnic měly výhrady – a největší většina příslušníků Českého svazu bojovníků za svobodu.

Jsem taky člen Svazu bojovníků za svobodu a vedu marnou diskusi s městským výborem tohoto svazu v Brně: „Já o voze a ty o koze!“

31. července navštívil Bernd Posselt, vrcholný představitel Sudetoněmeckého svazu, most Edvarda Beneše v Ústí nad Labem, kde shazovali místní občané Němce do Labe, už měsíc po skončení války. Taky tam shodili matku s kočárkem, ve kterém bylo děcko. A to už znali přísloví: „Ženu ani květinou neuhodíš!“

Tento čin je symptomatický! Beneš sám chtěl, aby se odsun děl humaně. To se, bohužel, nepodařilo.

Bernd Posselt je dobrý brach, často jsem s ním hovořil.

Známý historik Jan Křen, se kterým jsem seděl několik roků v Koordináční radě Česko–německého fondu budoucnosti, což byl politický orgán, který měl připravovat podmínky pro překonávání letitých rozporů mezi Němci a Čechy, a já si pana Křena velmi vážím, řekl o Bělobrádkově návštěvě: „Jeho gesto nebylo chytré!“ Určitě nebylo, bylo odvážné a upřímné. Ale copak tyhle věci můžeme hodnotit jako projevy chytrosti nebo hlouposti?

Gesto lítosti bez připomínky okupace je polopravdou. Všichni přece dobře víme, jak to bylo a co bylo takzvanou „příčinnou souvislostí“ už poválečného běsnění.

Pan Křen nám také připomněl, že na rakouské občany se odsun nevztahoval. Skoro všichni ti odsunutí Němci z Brna byli Rakušané!

Dnes už by zločin měl být brán jako zločin bez srovnání, co bylo horší. To je i příkaz pro dnešek.

V té souvislosti vzpomeňme na prezidentské volby. V nich zvítězil ten, kdo rozdával úder pod pás, kdo se nabourával do většinového mínění lidí a hrál na strunu nenávisti vůči Němcům, bez ohledu na platnou deklaraci mezi oběma našimi státy. To bylo jednání nepochybně chytré, ale podlé. Jeho sok se choval hloupě k lítosti i Jana Křena, historika. Přestože, nepřipraven, se dopustil Karel Schwarzenberg tohoto ahistorického maléru, já ho za to ctím a vážím si ho. Neudělal by za nic na světě něco, co by bylo úderem pod pás, prostě unfair, to se prostě nedělá! I za cenu porážky.

Náš vztah k Němcům i k Romům je otázkou morálky. Historik i politik může mít na tu věc rozdílné názory: profesionální. Ale cožpak na vše lze nahlížet optikou chladného profesionála? Byť i u profesionála a politika je hranice, za kterou se nechodí. Za žádnou cenu! Nebo chodí?

Současné dění ve světě ukazuje, jak na tom jsme. K Romům jsme nenašli vztah za dlouhá staletí. To budeme stejně dlouho hledat svůj vztah k utečencům i z jiných kulturních oblastí než té naší? Po dvaceti pěti letech budování demokracie už bychom měli vědět, kdo je kdo a co od něho můžeme čekat. A měli bychom se podle toho řídit, chceme-li tu společnost humaní, solidární a jakž takž fungující, abychom se vzájemně nepozabíjeli. Prosloveno jako projev při pietním aktu v Letech u Písku letos dne 3.srpna

Chcete přispívat na naše anketní stránky?

**Ozvěte se na rhango@volny.cz,
nebo přímo šéfredaktorovi na
romanohangos@gmail.com.**

www.romea.cz

**Informační portál o všem,
co se děje ve světě Romů.**

Více než sto dětí předvedlo své hudební a taneční umění na Romaňi Gil'i 2015

Letošní v pořadí již osmý ročník festivalu Romaňi Gil'i navštívilo přes 500 diváků. Do karet hrálo i teplé počasí. Romaňi Gil'i (v překladu Romská píseň) se rozléhala Letním kinem v Olomouci. Stejně jako každým rokem i letos se přehlídka hudebního a tanečního romského folkloru vydařila. Hrály se tady pouze tradiční romské písně.

Hlavním cílem festivalu je dát možnost mladým začínajícím muzikantům, kteří mají talent a chtějí jej u nás rozvíjet. Na akci přijalo pozvání osm kapel a šest tanečních souborů z Přerova, Hranic, Oder, Šumperka, Prostějova, Hodonína, Šternberku, Náklo. Každý rok vidíme, že zájem o účast v Romaňi Gil'i je veliký. Nejen mladí, ale i starší generace umělců má zájem vystoupit, zavzpomínat, prožít příjemný den mezi svými lidmi.

Děti mají radost, že mohou zatančit před svými příbuznými i veřejností a dostat za to vždy bouřlivý potlesk. Celkem se Romaňi Gil'i zúčastnilo 120 dětí. Opět se těšíme na další ročník.

Text a foto: Jiřina Somsiová

Muzeum romské kultury oslaví desáté výročí slavnostním plesem

Muzeum romské kultury letos slaví výročí 10 let jako státní instituce, neboť právě v roce 2005 se stalo příspěvkovou organizací Ministerstva kultury ČR. Jubileum oslaví uspořádáním slavnostního plesu v prostorách brněnského kulturního centra Semilasso v sobotu 28. listopadu 2015. Hlavní hvězdou plesu bude zpěvačka Monika Bagárová, která dnes žije a vystupuje převážně v zámoří. Kromě jejího koncertu se hosté mohou těšit na tombolu i na tradiční romskou lidovou hudbu, která poslouží také jako taneční doprovod.

Součástí velkolepého plesu bude rovněž předání Ceny Muzea romské kultury, která je každoročně udělována lidem, jenž se zasloužili o rozvoj a popularizaci romské kultury a přispívají k mezikulturnímu dialogu. A proč se muzeum rozhodlo oslavit své výročí právě tímto způsobem? Pracovník muzea Radek Žák vysvětluje: „Hudba a tanec patří k nejvýraznějším prvkům romské kultury. Považujeme za symbolické oslavit muzeum, které tuto kulturu dokumentuje, právě akcí, kde se tyto dva prvky potkávají. Ples Muzea romské kultury je určen široké veřejnosti a všichni jsou srdečně zváni.“

Muzeum romské kultury je jedinou institucí v Evropě, která dokumentuje kulturu Romů. Své unikátní sbírky řemesel, umění, textilu či fotografií uchovává v depozitářích, ale také prezentuje pro veřejnost ve stálé expozici „Příběh Romů“. Exponáty zde doplňují audiovizuální projekce a dioramata v životní velikosti. Pro veřejnost nabízí také přednášky, workshopy, pracuje s dětmi ze sociálně znevýhodněných rodin. Muzeum romské kultury bylo založeno již v roce 1991, roku 2005 se stalo příspěvkovou organizací Ministerstva kultury ČR, a letos tedy slaví výročí 10 let jako státní instituce.

Radek Žák

Rozhovor se skupinou Black Star

Romská hudební skupina Black Star z Přerova, pod vedením Jaroslava Girgy, se věnuje převážně romské hudbě. V nedávné době se kapela představila na 8. ročníku romského festivalu hudby a tance Romaňi gil'i v Olomouci a 21. ročníku mezinárodního festivalu Romská píseň 2015 v Rožnově pod Radhoštěm, kde zahrála směs romských písní. Pokud plánujete nějakou hudební akci a hledáte kapelu na večer, neváhejte a obraťte se na kapelu Black Star z Přerova.

Moc vás všechny zdravím, je mi potěšením vás čtenářům Romano hangos představit. Prozradte nám, kdy byla kapela založena?
Ahoj, kapela Black Star byla založena v únoru 2015 v Přerově.

Můžete nám představit členy vaší kapely?

Členové naší kapely jsou: Jaroslav Girga, Marek Daniš, Honza Gábor, Milan Klempár a Jiří Mírga.

Charakteristické u romských rodin je to, že dědíme hudební talent, ovládáme hudební nástroje a věnujeme se hudbě už od narození. Bylo to tak i u vaší rodiny, vedli vás rodiče k hudbě?

Ano, všichni pocházíme z hudební rodiny. Doufáme, že našim rodinám děláme hudbou radost a pokračujeme v jejich šlépějích.

Co nejraději hrajete, jaký styl hudby?

Hrajeme barovou muziku, romskou, ale také se dokážeme přizpůsobit každému žánru.

Jak často se scházíte a kde zkoušíte?

Scházíme se v Přerově, čtyřikrát do týdne ve zkušebně.

Jedna z otázek, kterou pokládám snad každému, kdo se hudbě věnuje, je: Co je pro vás v hudbě důležité?

Je pro nás důležité, aby se naše muzika líbila našim posluchačům. A když vidíme, že tancují, tak nás tím motivují, ať tvoříme nové písně. Žene nás to kupředu a to je pro nás v hudbě ten nejkrásnější pocit.

Kde vás fanoušci najdou?

Fanoušci nás můžou zhlédnout na FCB profilu pod názvem Black Star Přerov.

Děkuji za rozhovor a do dalších dní vám všem členům přeji, ať vás v hudbě inspiruje více a více krásných okolností. Přeji také hodně nových písní a dalších úspěchů.

Rozhovor vedla Veronika Kačová
foto: archiv Black Star

Romské děti v české škole

Jsou jen dvě věci, které by zcela radikálně změnilly ovzduší v české společnosti. Jsou jimi postavení romského žáka nebo žákyně v české škole a snížení nezaměstnanosti Romů do úrovně alespoň 40 %, když zatím vnímáme, že tato úroveň se pohybuje na 80 %. Přitom se jedná o záležitosti reálně napravitelné v období příštích 10 let. Podívejme se na věc podrobněji.

Ti, kteří se zabývají romskou problematikou v ČR mezi Romy – a jejich počet už dosahuje desetitisíců, požadují celkem málo: Aby se v českých školách objevil romský žák v počtu maximálně 2–3 dětí na 25 až 30 dětí českých. Nikterak to neohroží úroveň vzdělávání a rodi-

če českých dětí, s prominutím užívám těchto výrazů jen pracovně, si toho ani nemusí všimnout. To úplně stačí k tomu, aby český žák poznal romského a obráceně. V dospělosti to sehraje úžasné pozitivní roli. Může se stírat rozdíl mezi Romy a lidmi z majority. O to totiž jde. Nebudou se vzájemně podezírat z nepřátelských úmyslů. Na trhu práce se objeví potenciální uchazeči o práci nejružnějšího druhu, aniž by vzbuzovali podezření a důvod k nedůvěře svých zaměstnavatelů.

Řeknete: „Čirá naivita!“ Jistě. Ale tohle je reálná zkušenost zatím malého počtu romských vzdělanců a intelektuálů, kteří se takto dopracovali k aktivnímu zařazení do spo-

lečnosti a byli společností přijati. Přitom si uchovávají vědomí o své identitě a svých kořenech. Bilingvní zachovalost je jen ku prospěchu věci. Prokázalo se to již nějakou dobu před druhou světovou válkou. V odborných kruzích se to vnímalo jako úspěšná integrace Romů ve venkovských společnostech. Tento úspěšný proces byl přerušen válkou a koncentráky s jejich takzvaným „konečným řešením“ romského problému.

Je nejvyšší čas tento proces znovu nastolit. Není jiné cesty. A k jeho nastolení existují dobré a užitečné důvody a jsou reálně k dispozici.

Karel Holomek
foto: Tomáš Hájek

Jmenuji se Long Tran a studuji nejtěžší školu

Dokončení ze str. 1

Kdybys měl vybrat věc, která je pro tebe nejvíc těžká, co by to bylo?

Jelikož žiji na Moravě, všude kolem je víno, tak nejtěžší je pro mě asi naučit se pít víno. Nějak jsem se ho ještě nenaučil pít :)

Máš přátele mezi Čechy, jaký máte mezi sebou vztah?

Přátele mezi Čechy mám a jsem vděčný za ně. S těmi nejlepšími jsme jako blízká rodina. Jednoho jsem dokonce naučil, jak se vyrovnávají účty u nás ve Vietnamu. Nemyslím tím žádné gangsterské účty, ale moment, kdy máme platit účet v restauraci nebo v baru. Předtím, jak jsem si vydělával hodně na brigádě, tak jsem platil já; jak jsem šel dál na VŠ a on s tím sekl a šel podnikat, tak platil on; teď to máme tak na střídačku. Vůbec nedorovnáváme účty do každé koruny, hlavní je zážitek při každém shledání.

Setkal ses někdy v České republice s diskriminací nebo násilím?

Když jsem byl malý a nastupoval na základku, tak malinko. Ale bránil jsem se tím, že jsem řekl: „Umím kung-fu.“ Následně jsem ukázal něco, co jsem odkoukal z filmu a bylo vše vyřešeno. Pak jsem získával respekt. Doopravdy žádné kung-fu neovládám. Chodil jsem chvíli do karate ve Vietnamu na Penkasilat. Měl jsem na prostředí štěstí.

Co může být pro Evropana zajímavé z vaší kultury?

Každá rodina má doma oltář, kam se dávají vonné tyčinky. Oltář slouží k uctívání předků, a když si něco přejeme, tak lze i před oltářem. Místo Vánoc a oslavy Nového roku dle gregoriánského kalendáře slavíme Nový lunární rok a říkáme tomu Tét. Místo dárků se dávají peníze.

Vietnamci přešli ze znakového písma a teď píšeme latinkou. Vietnamci rádi jedí, vždy se najde nějaký důvod, proč se sejít, najíst se a napít se. Vietnamský chodník je centrum dění. Na chodníku u pouličních stánků s čajem se dozvíte víc informací než v denním tisku. Vietnamština má mnohonásobně více osobních zájmen než čeština. Třeba pro slovo teta (sestra od matky nebo otce) má vietnamština minimálně tři druhy oslovení. Záleží, zda je mladší nebo starší než matka; zda teta je sourozenec otce nebo matky...

Jaká je vaše země, čím je zajímavá?

Naše země je ve tvaru S, sdílíme hranice s Čínou, s Kambodžou a Tichým oceánem. Naše země je podlouhlá, na severu je největší vedro, na jihu zase je velmi příjemně, ale permanentně je tam vedro. V každém koutu nebo v každé provincii můžete potkat někoho zajímavého, i lidi jsou zde jiní. Třeba na severu máme největší horu Vietnamu. Máme tam Sapu, je to asi jedno z nejkrásnějších míst ve Vietnamu. Pak tam máme Dračí zátoku. Ve Vietnamu je více než 50 kmenů. Tyto kmeny mají vlastní jazyk, kulturu, žijí na území Vietnamu. Vietnamština, kterou slyšíte, patří nejpčetnějšímu kmeni. Tak se mluví skoro už na celém území Vietnamu. Naše země je strašně přátelská, když přijedou turisté do naší země, tak se kolikrát diví a jsou překvapení tím, jak jsou naši lidi ochotní pomoci, nebo jim prezentovat jídlo. Občas se nedomluví, ale to jen tehdy, když jsou nějaké spory.

Jak náročná je pro tebe čeština a další cizí jazyky?

1. etapa. Když jsem byl malý, tak jsem se česky učil strašně rychle. Pořád jsem mluvil česky, neměl jsem s češtinou problém. Problém byl v tom, že když jsem se vrátil po čtyřech letech do Vietnamu, tak jsem češtinu zapomněl. Potom, když jsem se vrátil do Česka, tak jsem se opět češtinu musel učit, chodil jsem na doučování třikrát týdně 1,5 hodiny intenzivně. Za dva roky jsem

se naučil gramatiku, s tím, že jsem udělal přijímačky na gympl. V té době jsem moc češtinu ještě neuměl. Hodně mi v tom pomohla rapová muzika. V pubertě jsem hodně poslouchal brněnské rapové skupiny. Přes rap mi byla čeština blíž.

Byl jsi v Živé knihovně, jak ji hodnotíš, čím je pro tebe významná jako projekt?

Do Živé knihovny jsem se dostal společně s Michalem, mým kamarádem, přes náš spolek TNSV. Sám jsem o Živé knihovně moc nevěděl. Byl jsem překvapený. Uvědomil jsem si, s jakými lidmi tady žijeme. Lidi jsou strašně zajímaví. Já nehodnotím podle toho, jak se o nich mluví v médiích atd., ale mám jedno motto a tím se řídím. Nesuď knihu podle obalu. Já jsem do Živé knihovny přispěl tím našim spolkem, který má za účel propojování kultury. Chodíme po základních a středních školách. Těm mladším generacím se snažím říct, aby pochopili více vietnamskou kulturu. I lidi z Vietnamu jsou fajn. Dokážou pochopit člověka. Super na knihovně je, že se můžeme seznámit s dalšími organizacemi. Jsem rád, že se do toho lidi pustili, doufám, že bude více živých knih. Jestli se někdy povede, tak bych chtěl Živou knihovnu i ve Vietnamu.

Mockrát děkuji za rozhovor a zdravím všechny čtenáře Romano hangos!

Rozhovor vedla Veronika Kačová
foto: archiv Long Trana

Džanes romanes XI

čhave	děti
amare čhave	naše děti
o čhavo	chlapec
e čhaj	děvče
e čhajori	dívinka
o čhavoro	chlapeček
šukar čhajori	hezká dívinka
Nane čhave, nane bacht.	Nejsou děti, není štěstí.
bachtale čhave	šťastné děti
god'aver čhave	chytré děti
E daj, o dad kamen peskere čhaven.	Rodiče milují své děti.
moštovno daj	macecha
moštovno dad	nevlastní otec
Romane čhave džanen te khelel.	Romské děti umí tancovat.
te gi'avel	zpívat
pre loš	pro radost
Dživas pre amare čhavore.	Žijeme pro naše děti.
Te el len feder dživipen sar amen.	Ať mají lepší život než my.
Keci hin tut čhave?	Kolik máš dětí?
but	hodně
Hin lenca but loš the pharipen.	Je s nimi hodně radosti i starostí.
Nane daj, so anel čhave pro svetos, odi daj, so len avri bararel.	
Není matkou ta, co děti porodí, matkou je ta, co je vychová.	
E čhaj barol gi'aha, o čhavo lavutaha.	
Děvče roste s písničkou, chlapec s houslemi.	
Jan Horváth	

Nejsou děti, není štěstí

Starodávné romské přísloví praví: „Nejsou děti, není štěstí.“

Romská rodina, zejména v minulosti, měla hodně dětí. I když byla bída v chalupách, bylo vždycky veselo. Děti od ranného mládí musely pomáhat rodičům, chodit pro vodu, starat se o své mladší sourozence. Kdysi, kdy většina českých Romů žila v chudých osadách na Slovensku, kde nebyla pitná voda ani elektřina, vychovávali své děti k pokoře a úctě ke starším. Jak je tomu dnes?

Ve městech a na sídlištích, kde žije početná romská komunita, někteří rodiče nedbají o výchovu svých potomků. Je pravdou, že tyto děti jsou vzdělanější, chodí pravidelně do školy a nemají hlad a nijak nestrádají. Téměř v každé rodině mají počítač a internet. Děti se velmi rychle učí komunikovat mezi sebou a zvládají techniku lépe než jejich rodiče. Na druhé straně zapomínají na své tradice, na romský jazyk, na romipen.

Rodiče je k tomu nevedou, romsky tyto děti už téměř nemluví. Tam, kde se romství udržuje, tam také lépe zvládnou učivo ve škole. Asimilace však postoupila tak daleko, že mladá generace už skoro nic neví o svých tradicích.

I většinová společnost nese svůj podíl viny na faktu, že romská mládež ztrácí identitu, propadá drogám, alkoholu a nejistotě.

Napravit tuto situaci se snaží romské kluby a zařízení pro volnočasové aktivity. I u nás v Janově pracuje podobné zařízení pro děti a mládež – Domino provozované Charitou Most.

Děti ve věku od šesti do dvaceti šesti let zde nalézají hry a zábavu, zkušení vychovatelé jim poskytují jinou alternativu než jim dává ulice. Slušnost, poctivost a důvěru, účtu k sobě samým i ostatním.

A o to jde především.

Jan Horváth

Nane čhave, nane bacht

Purano romano lav phenel: „Nane čhave, nane bacht.“

La romaňa fameľija čirla sas but čhave. Sas baro čoripen, aľe andro khera sas loš. O čhavore ciknovarbatar šigitinenas peskere dajenge, phirenas paňeske, bararenas peskere phraloren či pheňoren. Varekana, sar o Roma dživenas čorikanes andro romane gava, kaj na sas žužo paňi, vi-laňis, bararenas le čhaven andro romipen the paťiv. Sar hin oleske adad'ives?

Andro fori, kaj dživen but Roma, varesave daja the dada nabajinen čhavendar. Hin čačipen, hoj o čhave hine god'aveder, phiren andro školi, nameren andre bokh. Talam andre saki fajta hin počítačis the internetos. O čhave sig sikhľon maškar peste te vakerel u džanen feder le počítačiha sar lengere daja the dada. Pre aver sera bisteren pre peskero romipen, pre romaňi čhib.

Ňiko len na sikhavel romanes. Odoj, kaj o romipen dživel, o čhave feder sikhľon andre škola. E asimilacija hiňi adad'ives imar ajsi zoraľi, hoj o terne nadžanen nič pal peskere tradiciji.

The o gadže hine došale, kaj kada ehin avka.

O draba, pijatika, thuvale – oda but romano terňipen našavel.

But lačhi but'i keren o romane klubi. The ke amende Janovoste imar but berša keras lačhipen amare čhavage andro amaro klubos Domino. O čhavore šov beršestar dži ko bišušov adaj arakhen kheľibena the paťiv. Kamas len te del feder drom, sar arakhen avri pre ulica. Paťiv jekh avreske, kamiben ko aver manuš.

Pal oda amenge džal savorenge.

Jan Horváth

O Driľkus

O Driľkus imar has čhavo pre romňate, sava čha dikhelas, ola kamelas. Na has leha rada. Ča užarlas, sar džan o phure romňija pal o kher te muterel a jov počoral len dural pozorinlas. Aľe o khul dikhelas. Hordinlas okulara šestki.

Baro fotbalistas. Sar bavinahas fotbal le gadženca, ta furt prekhelahas. O Driľkus terďolas andre branka a čoro na dikhelas calkom nič.

O bala makhelas žiroha – he trival štarval pal peste, andre žeba hordinlas kangľi pro džuva, uchanelas pes calo d'ives. Pre jekh vast has les avritetimen USA LOVE a pre aver MARCELA DRIEKO LÁSKA ŇEBESKÁ. Pro kham o žiros čuľalas leske tele pal o bala a khandelas sar labarde škvarki. Raťi andre cma les na has te dičhol, has sano sar cigarekľa, kalo sar sadza, baro pherasuno, baro beng.

Bija leskro na džavas ňikhaj. Sar samas jekhetane, ta has buter džuvľa pašal amende. Andre žeba has les furt marikľi abo šuko maro. Sar has paš leste balevas, ta na has les te dičhol. Aš sar avlas paš amende, has te dičhol zamakhľi cholov pre kľončka la čuratar, so čhingerlas o balevas. Sar čaľolas, ta pijelas paňi andal e jarka abo andal o Hornados, palis amen vičinlas: „No aven, ko dureder domuterla!“ Jov furt vihrajinlas, pijelas paňi sar graj.

Hofinlas pes. Či kampolas abo na, či has zabarardo či na. Tel o nakh has les ča pora sar te hoľatkos. Kerlas pestar imar muršes. Pijelas cigarekľi – jekh pal aver, sar les na has, ta čorlas e pipa peskre dadeske. Pal o pľaci furt vareso rodelas. Mišľinavas, hoj rodel o love, so našaďa, aľe jov rodelas o špaki,

kamelas duhanos andre pipa. Sar has les čepo duhanos, ta rakinelas andre pipa mechos, šenos he papi-ra. Pocirdelas duvar trival, ľoľolas andro čhama. Pal o pľaci phirlas giľaha, la pipatar maľolas a khandelas. Imar džanen, k'oda has.

O Driľkus phirlas la Marcelaha khatar o Šivaris. Lakri daj, e Justina, našťi pre leste dikhelas. Braňinlas lake lestar. „Ča dikhaha, dikheha, kerla tuke čhaven a mukhela tut!“ „Jaj mamó, pre soste mišľines?!“ E Justina leske na paťalas. O Driľkus la dikhľa nanga te muterel terďindos pal o kher. „De smirom! Sem manca dživla, na tuha!“ „No mek oda bi mange kampolas! Te bi avahas pro svetos ča amen dujďžene, ta bi les na kamasas!“ phenel e Justina. Jaj, Romale, na džanav, sar bi oda dopejľahas, te bi avlehas pro svetos ča jon duj džene! Talam lačhes.

Hjaba e Justina braňinlas, o Driľkus phirlas la Marcelaha počoral.

Jekhvar jevende džahas te khelel andro foros pre zabava. Avri baro šuko šil, baro mrazos, ča pukinlas, pro pľaci ňiko, rukones na has hodno, so te tradel avri. Pre Marcela ča sano viganocis, šušťakos, pro pindre ihľički, o bala natupirimen, pro šero nič, ča lagos. Sar dikhľom, sar hiňi urďi, ča ajci so na faďindom. Pro Driľkus le dadeskro baro kabatos dži pre phuv, pro pindre zokata andal e drevarňa. O phike has les šilestar furt dži paš o kana, o vasta andro žebi, calo drom o nakh na khosta.

Leperďa peske pro papus a phenel: „Andre kajso šil faďind'a miro papus: Has koro mato a thoďa pes te sovel pro jiv. Tosara les arakhľam imar mules.“ Sar šundom, so del

duma, ta phenav: „No aven het, siďaren, te na faďinas he amen!“

Šunav: „Driľku, kalondžar, av vazde man!“ E Marcela pejľa a pašolas pro jiv sar koter kašt. O Driľkus phenel: „Dikhes, akana dičhos avri sar miro papus!“

Andro foros terďilas o Driľkus paš o pomňikos a phenel: „Marcel, me na džanav te ginel, pregin mange, so hin adaj pisimen!“ E Marcela pregind'a savore nava, so odoj has. Calkom telal gind'a Čest' ich pamiatke.

O Driľkus phenel: „Ta amare Roma keci mule, hoj te bi aňi jekh odoj na avlas pisimen! Aňi miro papus na?! Me kaleske na paťav. Čhaje, tu na džanes tiš te ginel!“

„Ta khatar bi prindžarás kajci muršen?!“ phenel e Marcela.

„Tu lubňije,“ phenel o Driľkus, „tuke nane so te paťal. Sar tri daj sal! Ko džanel, ko hin tiro dad?“ Perši raz iľas o vasta avri andal o žebi, čhivel tele o kabatos, mišľinav mange: Imar la murdarel! Sar dikhľom, hoj cirdel tele pal o pindre e zoka, chuťlom ke leste, iľom lestar avri andal o vast a dikhav – leste pro pindre mek aver topanki! Chudľom te asal. Jov tiš. Aš bisterďas, hoj kamelas te marel la Marcela.

„No džas imar!“ phendom. Šund'a man. Savoro garuďam andro kraki.

Pre zabava arakhľam le Chajus la romňaha. Somas mek ča andro vudar, šunav, bašaven tangos Očarená bývam. Dikhav – o Driľkus la Marcelaha imar pro parketos, kiki-den pes, les o bala čisto žiros, pro šero uchando kohutos – ča ajci, so leske na giľaďa. E Marcela faďimen dži pro kokalos, našťi pes rušinlas. Jov la jekhvar bondarlas, jekhvar

prephagelas, cirdelas la pal peste. Iľinlas lenge. Dikhav la – mek o jiv andro topanki, phenav: „Aven te bešel, mi pijel vareso, kaj te zataťol.“ Ande amenge kava, o Driľkus pijľas avri jekvar sar paľenka. Chudľam te asal. Kerahas bare pherasa. La Marcelake oslabisaľiľas o mechuris a pukind'as lake e potprsenka. Loľi sar rat.

Le Chajuskra pro šero šaľolka, aňi pes na rušinlas, ča bešelas sar te andre bertena. Thovavlas la. „Dikhes, kada bi tuke pasinlas,“ phend'a o Chajus a sikhaďa pro lavutaris, so bašavlas pro džesos. Jov odoj zadikhľas. Prask! Chudľa jekh paš o kan.

Dikhav – o bubeňikos sa avri maľimen tuškaha, o cimbl'i, o ber-vi, o jakha, o naja bare sar džuvľa a maľimen. Phenav: „Hjaba la mares, more, koda murš kamel tut, na tira romňa!“ Dikhelas pre ma sar dilino, na paťalas mange a na džanelas, pal soste dav duma. Vičind'a pro pinciris: „Placim!“ Poťind'am.

Avri baro šil, o jiv pukinlas amenge tel o pindre. Džahas ko Chajus te sovel, vičind'a amen ke peste. O Driľkus iľa avri andal o kraki e zoka he o kabatos a sa urďas pre Marcela. Džahas pro pindre eľta kilometri. Tosara štarengro doavľam ko Chajus andro kher. E Marcela has peršo, ko pes čhivlas tele. Phenel: „Den man vareso te chal, bokhaľiľom avri la zokatar he le kabatostar.“ Ande amenge jalo udzimen mas bije čuri. Dikhav, joj imar danderel andro mas, aľe našťi danderlas, ta chudľa te cirdel o mas pašal o muj. Sar dikhľom, hoj o mas nacirdlo sar guma, ta aňi na chaľom.

Andro kher has ča jekh haďos. O Chajus la romňaha pašľiľas an-

dre, me sovavas pro stolkos. O Driľkus la Marcelaha pašľolas andre jekh mira, le mujenca kija peste, obchudle, andro d'echo haďocis perši ras. Šunav vareso te pukinel – oda o Chajus visal'ila pre aver sera. E Marcela chudľa te kerel vika a košelas: „Poražinla tumen, sar vareso kerna!“ Chudľa le Driľkus, kikidelas les kija peste a phenel: „Ta so pašlos sar kašt?“ Šunav la, sar sigo dichinel, sar te bi prastand'ila has, a hinke vikaha phenel: „Chaju, ma ker nič, bo me oda na ľikerava avri! He me kamav.“ Le Driľkustar nič na šund'olas, ča khandelas le žirostar.

Dikhav, avri imar d'ives. „Driľku, keci ori?“ phučav. Thoďa e ora dži paš o nakh kijo cakľi a dikhel, dikhel, phenel: „No dikh, kadaž, more, e ora mange terďiľa tiš.“

Perši ras šundom le Chajuskra romňa te del duma. Našťi avlas kija peste, asalas maj na pukind'a. Lakro rom tiš. Na delas pes oda avri te ľikerel, savore asabnastar aš band'uvahas tele. E Marcela chudľa te khelel a la čhibaha maškar o danda kerlas scc, scc, scc a kavka ľikerlas čardašiskro tempos. „Ola Roma nič na keren, ča pijen...“ giľavlas o Driľkus. Paš leste imar andro caklos paňi andal e jarka. Devla miro, daravas man, te na amen vičinel avri, ko dureder domuterla! Hvala Devleske, na ačhľas pes nič ajso. Has šil, mange pes na kamelas te džal avri.

Andro kher has bares vešelo. „Avka khel, mri romňi!“ phend'a o Driľkus. He avka pes ačhľas. Ačhle jekhetane. O pheras lenca andro kher calo d'ives, calo dživipen. A hine saste. Phirav ke lende mek dži adad'ives! **Gejza Horváth**

Drilko

Drilko byl už chlap na ženění, kterou viděl, tu chtěl. Nebylo s ním pořízen. Čekal, až půjdou ženské za dům močit, a potají je zdálky pozoroval. Ale hovno viděl. Nosil šestky dioptrie.

Byl to velký fotbalista. Když jsme hráli fotbal s klukama ze vsi, pokaždé jsme prohrávali. Drilko stál v bráně a chudák neviděl vůbec nic.

Vlasy si natíral sádlem, třeba několikrát po sobě, v kapse nosil hřeben všivák – a česal se celý den. Na jedné ruce měl vytetováno USA LOVE a na druhé MARCELA DRILKO LÁSKA NEBESKÁ. Sádlo ve vlasech se mu na slunci rozpouštělo a páchl jako připálené škvarky. V noci ho ve tmě nebylo vůbec vidět, byl hubený jako cigareta, černý jako saze, velký vtipálek a sigr.

Bez něj jsem nešel nikam. Když jsme byli spolu, bylo kolem nás víc ženských. V kapse měl vždycky placku nebo suchý chleba. Když měl u sebe slaninu, tak se neukázal. Až když k nám potom přišel, bylo vidět, jak má zamaštěné kalhoty od nože, kterým si slaninu krájel. Když se najedl, pil vodu z potoka anebo z Hornádu a pak na nás volal: „Schválně, kdo dál dochčije!“ Pořád vyhrával, protože se napájel jako kůň.

Holil se. Ať to bylo potřeba nebo ne, ať byl zarostlý nebo nebyl. Pod nosem měl jen peří jako holátko. Ale dělal už ze sebe mužského. Kouřil cigarety – jednu za druhou,

a když žádné neměl, vzal svému otci potají dýmku. To pak po dvoře pořád něco hledal. Myslel jsem, že ztracené peníze, ale on hledal špačky, aby měl čím nacpat dýmku. Když měl tabáku málo, docpal si dýmku mechem, senem a papírem. Potáhl si dvakrát třikrát a zčervenal. Opojený dýmkou chodil po dvoře, zpíval a smrděl. Tak, teď už jistě víte, o kom mluvím.

Drilko chodil s Šivarovou dcerou Marcelou. Její matka Justýna ho ale nemohla vystát. Nechtěla, aby spolu něco měli. „Jen počkej, nadělá ti malé a pak tě nechá, uvidíš!“ – „Ale mamí, co tě to napadá?“ Justýna mu nevěřila. Drilko ji totiž jednou viděl nahou, když vestoje močila za domem. „Dej pokoj, vždyť bude žít se mnou, ne s tebou!“ – „No, to by mi tak ještě scházelo! I kdybychom na světě byli jen my dva, tak bych ho nechtěla,“ povídá Justýna. No, lidičky, nevím nevím, jak by to bývalo dopadlo, kdyby na světě byli jen ti dva! Ale možná, že dobře.

Marně jim Justýna bránila, chodili spolu potají.

Jednou v zimě jsme šli tancovat na zábavu do města. Venku byla velká suchá zima, mrzlo, až praštělo, nikde ani noha, psa by ven nevyhnal. Marcela měla na sobě jen tenké šaty a šušťák, na nohou jehličky, vlasy natupírované, na hlavě nic, jen lak. Když jsem viděl, jak je nalehko, div že jsem sám nezmrzl. Drilko měl na sobě otcův zimník, který mu sahal až po zem, na nohou sta-

ré filčáky. Ramena měl až u uší, jaká mu byla zima, ruce v kapsách, celou cestu u nosu sopol.

Vzpomněl si na svého dědu a povídá: „V takovéhle zimě zmrzl můj děda. Měl vypito a ustlal si na sněhu. Ráno jsme ho našli mrtvého.“ Když jsem slyšel, co říká, povídám: „Tak raději pojdte, pospěšte si, ať nedopadneme jako on!“ Vtom slyším „Drilku, ty černá hubo, zvedni mě!“ To Marcela spadla a ležela ve sněhu jako kus dřeva. Drilko povídá: „Vidiš, teď vypadáš úplně jak nebožtík děda!“

Když jsme přišli do města, zastavil se Drilko u pomníku a povídá: „Marcelo, já čist neumím, přečti mi, co je tady napsáno!“ Marcela přečetla všechna jména, co tam byla. Úplně dole stálo Čest jejich památce. Drilko povídá: „Hmm, tolik našich Romů zemřelo, a že by tu ani jeden z nich nebyl napsaný? Ani můj děda ne? Tomu já nevěřím. Ba ne, holka, ty taky neumíš číst!“ – „A odkud bych asi tak znala takových chlapů?“ povídá Marcela. Drilko na to: „Ty děvko, tobě není radno věřit. Seš stejná jako tvoje máma! Kdo ví, kdo je vůbec tvůj táta?!“ Vůbec poprvé vyndal ruce z kapes, odhodil kabát, a mě napadlo – namístě ji zabije! Když jsem viděl, že shazuje i filčáky z nohou, přiskočil jsem k němu, vytrh mu je z rukou, když vtom vidím, že na nohou má ještě jedny boty! Dal jsem se do smíchu. On taky. Úplně zapomněl, že chtěl Marcelu sefezet.

„Pojďme už!“ povídám. Poslechl mě. Odhozené svršky jsme schovali do křoví.

Na zábavě jsme potkali Chaja se ženou. Stál jsem ještě ve dveřích, slyším, jak hrají tango Očarená bývam a koukám: Drilko s Marcelou už jsou na parketu a tisknou se k sobě. Drilko má vlasy samé sádlo, na hlavě vyčesaného kohouta – jenom zakokrhát. Marcela je promrzlá na kost, takže se ani moc nemůže hýbat. Drilko s ní jednou točí, podruhé ji ohýbá, pak ji zas táhne za sebou. Sluší jim to. Všiml jsem si, že Marcela má ještě sních v botách, a tak povídám: „Pojďte si sednout, ať vypije něco na zahřátí!“ Přinesli nám kávu a Drilko ji vypil najednou jako by to byla pálenka. Začali jsme se smát. Vtipkovali jsme a chechtali se u toho tak, že Marcele oslábl měchýř a praskla jí

podprsenka. Celá zrudla.

Chajova žena měla na hlavě šátek, a ani se nehla. Seděla jako zařezaná. Chajo na ni žáril. „Vidiš, támhleten by se k tobě hodil!“ provokoval ji a ukázal na bubeníka. Podívala se tam. Prásk – hned jednu chytila.

Koukám, že bubeník je celý namalovaný – řasy, obočí, oči, dlouhé nalakované nehty jako ženská. Povídám: „Člověče, biješ ji zbytečně, ten chlap chce spíš tebe, a ne tvou ženu!“ Koukal na mě jak spadlý z višně. Nevěřil mi, nevěděl, o čem mluvím. „Platím!“ zavolal na číšníka. A my zaplatili taky.

Venku byla velká zima, pod nohama nám křupal sních. Šli jsme spát k Chajovi, pozval nás k sobě. Drilko vytáhl z křoví boty a kabát a obojí navlékl na Marcelu. Šli jsme pěšky sedm kilometrů. Ve čtyři

ráno jsme dorazili k Chajovi. Marcela byla první, kdo ze sebe shodil těžký kabát a filčáky. Povídá: „Dejte mi něco k jídlu, z té tíhy mi vyhládl!“ Přinesli nám syrové uzené, jen tak, bez nože. Marcela si chtěla ukousnout, ale nešlo jí to, maso bylo jako z gumy. Když jsem to viděl, ani jsem nejedl.

V domě byla jen jedna postel. Chajo se ženou si do ní lehli, já jsem spal na židli. Drilko s Marcelou leželi v dětské postýlce, ústy k sobě, v těsném objetí. Slyším nějaké praskání – to se Chajo obrátil na druhý bok. Marcela začala křičet a klela: „Ať vás trefí šlak, jestli budete něco dělat!“ Popadla Drilka, přitáhla si

ho k sobě a povídá: „Co ležíš jak poleno?“ Slyšel jsem, jak rychle dýchá, jako by běžela, a hned zase spustila: „Chaju, nedělej nic, nebo to nevydržím! Já chci taky!“ Drilka nebylo vůbec slyšet, jen bylo cítit, jak smrdí sádlem.

Vidím, že venku se už rozednílo. „Drilku, kolik je hodin?“ ptám se. Přisunul si hodinky k nosu, přitáhl si je až k brýlím, chvíli na ně kouká a pak povídá: „Člověče zlatá, tak ty mi taky stoj!“

Poprvé v životě jsem uslyšel promluvit Chajovu ženu. Nemohla se vůbec vzpamatovat, smála se, div že nepraskla. Její muž taky. Nedařilo se to vydržet, všichni jsme se

mohli smíchy potřhat. Marcela se dala do tance a s jazykem mezi zuby syčela čardášový rytmus. Drilko zpíval „Romové nic nedělají, jen pijí“ – a už měl u sebe láhev a v ní vodu z potoka. Báť jsem se, aby nás zase nevyzval, kdo dál domočí. Ale zaplať pámbůh, nic takového se nestalo. Byla zima a nechtělo se mi jít ven.

V domě bylo veselo. „Tancuj, ženo moje!“ zvolal Drilko. A skutečně, od té doby jsou spolu. Humor se jich drží celé dny, celý život. A zdraví jim přeje. Chodím k nim dodnes.

Gejza Horváth

Přeložila Jana Kramářová

Foto: Tomáš Svoboda

Ohlédnutí za projektem Dotek romské hudby

Tímto článkem bych chtěla poděkovat a taky napsat něco málo o ukončení našeho projektu. Na začátku toho všeho, než projekt vznikl, jsem v hlavě měla plán, nebo raději určitou myšlenku, kterou jsem po týdnu řekla svým sestřím. Samozřejmě souhlasily a poté jsme všechno uskutečnili a zrealizovali. Byly to dny, kdy jsme brzo ráno museli vstávat a nachystat se. Ale po skončení každé přednášky, kdy jsme se žáky mluvili o romské kultuře, nám bylo velmi dobře. Protože jsme uskutečnili přesně to, po čem jsme toužili. Vzpomínám na to, jak jsme projekt přetáhli na tři hodiny, protože byla velká návštěvnost žáků a chtěli, abychom dál pokračovali. Zájem byl o hudební a taneční dílny, kde jsme studenty učili naše romské tance a naučili je cikánský kánon. Poslední realizování projektu jsme uskutečnili pro veřejnost ve Valašském Meziříčí, respektive v čajovém obchůdku Ambos Mundos. V neposlední řadě mě samotnou čekalo napsat závěrečnou zprávu a dodat veškeré potřebné materiály. Díky Bohu, už to mám všechno za sebou. Mám z toho všeho moc hezký pocit a těším se na další rok našeho projektu.

A o čem vlastně náš projekt Dotek romské hudby byl?

Smyslem našeho projektu bylo informovat mládež ve školách o identitě Romů na území ČR. Seznámili jsme je s historií Romů, kulturou, hudbou Romů a jejich životem. Ale také bylo cílem najít mezi sebou dobrý přátelský vztah. Díky romské kultuře se k sobě mohli přiblížit a jeden druhého více poznat. Během prezentace o romské kultuře, pokračovaly pěvecké

a taneční dílny pod vedením lektorů z tanečního souboru Cikne Čhave. Studenti si také mohli vyzkoušet napsat romský diktát, prohlédnout romská periodika a literaturu.

Pevně věřím v to, že skrze hudbu se odbourávají bariéry, které mezi námi stále jsou. Myslím si, že obrovská síla, kterou Romové mají,

je samotná hudba, skrze hudbu vede cesta k usmíření s okolním světem, i když samotný názor na Romy není nijak přívětivý. Je to naše cesta, abychom pokračovali v téhle smysluplné práci, kterou chceme i nadále v dalších letech udržet.

Petra Plachtanská

foto: archiv Cikne Čhave

Nadační fond VERDA nabízí romským studentům možnost stipendia pro školní rok 2015/16

Uzávěrka pro podávání žádostí na stipendia pro romské studenty pro školní rok 2015/16 Nadačního fondu VERDA bude **v úterý 15. září**. Fond poskytuje finanční podporu romským studentům z celé ČR. Stipendia jsou určena studentům odborných učilišť, středních odborných učilišť, středních škol, vyšších odborných a vysokých škol.

**Žádost je možné doručit osobně či poštou na adresu:
Nadační fond VERDA
Bratislavská 41, 602 00 Brno**

Vstupní podmínkou pro zařazení do výběrového řízení nadačního fondu je vyplnění žádosti a příložením požadovaných dokumentů. Žádosti podané po 15. září 2015 nebudou přijaty.

Bez řádného vyplnění žádosti a při nedoložení požadovaných dokumentů nebude na žádost brán zřetel a žadatel nebude zařazen do programu nadačního fondu.

Veškeré informace, podmínky a náležitosti, včetně formuláře přihlášky jsou uvedeny na stránkách nadačního fondu: www.verda.me
Kontaktní osoba: Mgr. Simona Wachbergerová,
tel.: +420 777 477 819, e-mail: simona.wachbergerova@drom.cz.

**Kontaktním místem nadačního fondu Verda je DROM,
romské středisko, Bratislavská 41, Brno.**

Charita Olomouc srdečně zve na sedmnáctou

ROMSKOU POUŤ

Bazilika Navštívení Panny Marie **19. 9. 2015**
Svatý Kopeček u Olomouce

PROGRAM

- 10.00 pěší průvod alejí ze Samotíšek
- 11.00 zahájení mše svaté u Wolkerova kříže pod bazilikou
- 13.00 kulturní program v ambitech (tanec, zpěv, muzikál, hry)
- 16.45 závěrečné požehnání

KONTAKT

středisko Khamoro pro etnické menšiny
Mgr. Adéla Adámková | +420 739 249 223
adela.adamkova@olomouc.charita.cz
www.olomouc.charita.cz

Aven, rado tumen dikhaha.
Přijďte, rádi Vás uvidíme.

SMP | středisko Khamoro
pro etnické menšiny

charitaOLOMOUC

ŽIDOVSKÁ OBEC LIBEREC za podpory NFOH

zve na přednášku **Ivana Rouse**
na téma

ROMSKÉ TÁBORY V LIBERCI,

která se koná 16. září 2015 v 17 hodin ve
společenské místnosti liberecké synagogy
(Rumjancevova 1362, Liberec 1 – vedle
Krajské vědecké knihovny)

CELOSTÁTNÍ DĚTSKÁ SOUTĚŽ

VÍCEJAZYČNOST

JE BOHATSTVÍ!

ČTĚTE, TVOŘTE

A VYHRAJETE

VÝLET PRO CELOU TŘÍDU!

Kamarádi

Práce zasílejte do

19. 10. 2015

více zde

Pro bijav

Ehin ñilaj, kerado, šukar, sar kamel te el, berš 1993. Paraščovine pal o dilos o rokicañakere lavutara andal e banda Rytmus 84 pes zdžan ko Milanis, oda ehin terno Rom. Jov the mek pandž džene the duj čhaja, so bašaven andre banda, pes sako kurko barčak jekhvar zdžan ke leste andro garažis a bašaven. Sikhľon neve giľa, spasinen o hangi, hoj lenge sa te štimolľinel avka, sar kamel te el. Bašaven andal o šero. Koti ñiko nadžanel, čak me, the o phral, o Dežis. Pre odi bacht hine savore lačhe lavutara, ta peske den rada sakona giľaha. O Dežis, o saxofonistas, sthoda nevi giľi. Bašavlas la, hoj la savore te sikhľuvlas. Spasindam kija o hangi a kerdam o lava.

Andr'oda phundrisaľiľa o vudar a andre avle duj terne čhave Roki-cañatar a lenca o Rom, o Kalmanis Plžñatar. Has cikno, thulo, the pervalo, vaš oda les vičinenas Peroro. Has les firma, leskere nipi kernas pro droma, pro thode a pratinenas o foros. Has nekbarvaleder Rom Plžñate. „Servus, muršale! Oda dikhen, kaj pes adaj iľom, so,“ zmu-khľa. Savore, so odoj samas, čak dikhahas. Mištes les savore džana-has. Phiravas ke leste andre kance-larňa, te mange vareso kampelas. Aver lavutara les džanenas pal o zabavi. Te bašavahas Plžñate vaj Rokicañate, nachibaľinlas aňi pre jekh zabava. Delas peske te zabašavel peskri giľi a bičhavlas amenge caklos thard'i vaj mol. „Oda tut musaj te el pro jilo vareso baro, te avľal pal amende ži adaj,“ phučľom lestar. „Ma daran, naačhiľa pes ñič nalačho. Andom tumenge buťi.“ „La buťatar dukhan o baja,“ odphend'a leske o Milanis asabnaha. „Ma daran, aňi o baja aňi o vasta tumen nadukhana. Mro čhave, o Kalmanis, lel romňa a calo miri famel'ija kamel, kaj amenge pro bijav te bašaven tumen. Plžñakeren močkošen nakamas,“ phend'a o Peroro. Maj bičhaďom o Milanis, hoj leske te anel o stolkos. „Beš peske,“ phend'om leske, „oda ela bareder duma. Vaker sa, so kamen te kerel.“

O Kalmanis chudľa te vakerel: „O bijav ela tajashtar tel o dešuštar d'ives, sombatone jekha oraha pal o dilos, pre le forutňi radňica. Kamas odoj te el o dešupandž minuti sigeder, imar kisitimen andre hala. Sar len oddena, ta mek džaha savore andre khangeri a odoj lena vera mek jekhvar. Odarig džaha andre karčma a odoj pes chala the pijela.“ „No, a amen, kaj pes zdžaha? Perel pes, hoj pes te zdžahas ke tute khere a odarig pre radňica savore bašavindos,“ phend'om leske. „Mek tumenge naphend'om savoro. Pre radňica amen iďdžala e hentova le grenca. Andre bešela o terno la terňaha a tumen a bašavindos len odl'ďdžala prekal e Plžňa pre radňica a odarig džana pro pindre andre khangeri a tumen lenge bašavena. Pal e radňica andre khangeri ehin ajse duj šel metri.“ „Ta keraha avka,“ chudľom te vakerel, „hoj pes rozulavaha. O Dežis, me the o harmoňikaris, les mušinas te prilel, džaha le terneha the la terňaha andre hentova bašavindos pre radňica a o bedňi sthovaha andre karčma, kaj pes bašavla. Dešujekha oratar avaha ke tute khere a odarig amen vareko iďdžala andre karčma. No, a kadaj o lavutara, o Milanis, o Dežkus, o Andrejis, the o Palkus

le čhajenca sa prikisitinenena pro bašaviben. Sar avena andal e khangeri, ta jon tumen adaj privitinenena le bašavibnaha. Mek ačhel, hoj amenge te sikhavel vareko tumendar, andre savi karčma pes bašavela. Abo me avava pal tute ki e Plžňa a džaha manca andre karčma.“ „Mištes,“ phend'a o Kalmanis, „aľe mindik aveha, ta zavičín, hoj tut te užarav, te na avav varekaj het.“ Pal'is pes dine andre duma o čhaja. Phučenass, kas pes o čhavo lel, či hiňi lačhi, kaj bešel a andal savi famel'ija hiňi. O Kalmanis lenge pre savoro odphend'a. „Oda ela ajso bijav, sar pes keren akana, či pes dol'ikerna amare zviki?“ phučľom lestar. „A oda save zviki, so pes pro bijava ľikernas?“ phučľa mandar o Kalmanis. „Pre dojekh bijav has čhibalo – starostas. Jov savoro diriginelas, so pes pro bijav kerla. Sar ehin la terňa družički, ta le ternes kamenas te el družbi, terne čhave. A o terno la terňaha mindig džanas te lel vera, ta kamenas te odmangel la da the le dades, hoj lenge te odmukhen, te kerde vareso nalačhes, či pes kija lende zal'ikerde našukares. A o dad the e daj lenge kamenas sa te odmukhel a len te hadinel. Elas mištes, te la terňakeri daj the o dad avnas ke tumende a jekhvar pes odmangena sodujďžene. Ešeb o terno a pal'is e terňi. Tu la romňaha the la terňakeri daj the o dad terďona paš peste a jon peske klekňinenena angla tumende a odmangenas pes tumenge. Tiro čhavo tuke the la dake a e čhaj peskere dadeske the la dake. Kavka pes kerlas na čak ki amende, aľe ke dojekh Roma. Me avava ke tute hetvine a tu mange sikhaveha, kaj pes bašavla a te kameha mek vareso te džanel, ta tuke the tira romňake sa rado phenava.“ „A keci dženen vičind'al?“ phučľa o phral, o Dežis. „Aňi ma phuč. Amari famel'ija igen bari a pal lakeri sera tiž. Te avena savore, ta e karčma ela namard'i sar pre zabava. Bari famel'ija amen hin Teplicate.“ „Sahinav tut,“ phend'om leske, „naužarel tut ñič loko. Mušinas te paťal, hoj sa mište doperla. Sar phenavas, hetvine ži o dilos som ke tute a savoro mek prevakeraha. So kameha te džanel, sa tuke phenava, te džanava.“ Mek pes dovakerďam pro love a o Kalmanis geľa khere.

„No, čhavale,“ phend'a o Dežis, „užarel amen lačhi šichta. Thulo (avka vičínahas amaro bubeňikos), namakh peske o vasta. Feder te phenel, le peske mek jekh andre rezerva,“ phend'a asabnaha. „A tumen, čhajale, len peske andro kabelki misto maľarkenge jandre, te odoj na pipinen sar o kachňa.“ Savore chudľam te asal. Pal kada mek kerdam le Dežiskeri nevi giľi a rozgeľam pes. Me hetvine ži o dilos geľom ki e Plžňa andre kancelarňa pal o Peroro. Jov man iľa andre karčma, kaj pes bašavela. Mek jekhvar pes dovakerďam pre savoro. Kana avaha ke leste a savoro, so keraha.

O d'ivesa pregele sar paňi a amen pes sombatone vidiňam ki e Plžňa pro bijav. Ĺigend'om le Palis, oda o bubeňikos, le čhajen, le Andrejis, le Dežkus the le Milanis andre karčma a me le phraleha, the le harmonikariha, le Džodžuha, gaľam ko Kalmanis khere. Odoj pre amende imar užarnas o Kalmanis la romňaha, leskere čhave, e terňi la

daha the le dadeha a le duje phralenca a la terneder pheňaha. „Som rado, hoj san adaj,“ phend'a o Kalmanis, „imar sam kisitimen, hoj pes o terno the e terňi odmangena. Tu džanes, sar pes oda kerel, ta len dirigin,“ phend'a. „Lačhes,“ odphend'om leske, „ešeb napherdaren o caklici, kaj lenge te pripijas, sar pes odmangena. O daja the o dada mi terďon paš peste a o terno the e terňi peske klekňinen angla lende.“ O čhavo the e čhaj kerde maj, so lenge phend'om. „Akana vakerna pal mande, peršo o terno: „Mamo, dado, odmangav pes tumenge vaš savoro, so kerd'om nalačhes, vaj pes zal'ikerďom namištes a nadiňom tumen ajsi paťiv, sar tumenge perel.

Mangav tumen, odmukhen mange. Igen tumenge pal savoro paľikerav, so angle mande kerd'an.“ Dičholas, hoj le čhaskere lava le Kalmanis the leskera romňa doile a la romňake demade o apsa andro jakha. Čhinďa leske pro čekat kerestos a phend'a: „Av bachtalo the sasto, the tiri romňi a o čhave, so tumen ena. Oda tuke žičinav, the vaš o dad.“ A čumidľa les pro čekat. „Sal miro čhavo a sa tuke odmukhav. O Del tut the tira romňa te hadinel.“ Pal o čhavo pes odmangľa e terňi. Sar has agor, sodujďžene ušťile a me hazľom o poharis. „Akana lenge pripijas pre bacht, pre sasťipen a lačho dživipen, kaj tumen o kamiben šoha te na omukhel.“ Pal'is pes diňa anglal o Jožus, vaj tranda-beršengero Rom Plžñatar: „Na hoj peske kerena ladž a dži jekh berš tumen naela cikno Kalmankus.“ Savore čak dikhahas a pal'is chudľam te asal. „Sal kamaratos na,“ odphend'a leske o terno, „ta mange aveha te šegetinel, či na?“ „Ma dara, me pre tute nabisterava,“ phend'a o Jožus a asalas.

„No, ta lavutarale, zmu-khen varesavi vešelo giľori, mi dikhen o gadže, hoj adaj bijav,“ phend'a o Kalmanis. E hentova le grajenca mek adaj nahas, avka chudľam te bašavel. O Dežis pro saxofonos, me pre gitara a o Džodžus pre harmonika. Pojekh Roma, so odoj has, chudle te khelel. Zabašad'am vajkeci giľa a e hentova le grenca zaačhaďa paš o kher a o kočišis avľas andre. O Kalmanis maj geľa kija les-te a podiňa leske o vast. Pal'is gele la romňaha ki e hentova a chudle la te majinel, the le grajen. Le grajenge thode o harangi pro meňa, fi-

ginde pre lende o mašľi a pro šere ajse barikane pora le kvitkenca. Savoro dičholas šukares, aľe o graja nekbuter.

Sar has jepaš pre jekhto ora, geľam amen, o lavutara, le terneha the la terňaha a uthod'am pes andre hentova. E hentova dičholas imar dural a sako, ko džalas pašal late, ta čak dikhelas. Pal amende bešťa o Kalmanis la romňaha a la terňakeri daj the o dad a savore, so odoj has, andro motora a vidiňam pes pre radňica. Musaj te phenel, hoj kerd'am pro foros „baro halo“. Pre hentova sako čak dikhelas, až o motora ačhavnas a mukhenas amen. O harangi pro meňa le grajenge harangozinenas a o gadže pes

Sar pes sikhad'am paš e karčma, o čhave chudle te bašavel a o čhaja te giľavel. O terno prel'igend'a la terňa prekal o prahos a šefos andal e karčma phagerďa o taňiris pre bacht. O terno la terňaha les jekhetanes pratinenas. Sar pes savore ubešte, ačhiľas pes vareso, so ñiko naužarlas. Avľa pal mande o Kalmanis le terneha a zmukhle: „Tu, Andrišis, imar bašad'al a dikhľal but bijava. Džanes sar the so pes pro bijava kerel. Nane adaj ajso manuš, hoj te kerel pre kada bijav starostas. Lavutara san odoj dosta, ta pes bi tiro obdžana kodi chvilka, so vareso kereha či kadaj dodikkeha.“ Me pre leste zadikhľom a somas dosta prevkapimen, ñič kajso naužaravas. „Ta oda kampel, kaj le Romenge te phenes, hoj kames, kaj me te kerav starostas. Dža ki o mikrofonos a phen lenge, so phend'al mange.“ O Kalmanis geľa ki o mikrofonos a chudľa te vakerel: „Pre dojekh bijav ehin starostas. Jov pes starinel pal savoro, so pes pro bijav kerel. No, a me pomangľom kadaj le Andrišis, hoj jov les kerel amenge kadaj adad'ives. Vičínav le ternes the la terňa, hoj leske te thoven e bari mašľa perdal o phiko, kaj sako te džanel, savo baro urados leske prediňam,“ asabnaha phend'a o Kalmanis. Savore chudle te asal a te kl'apkinol. Imar sar starostas vibarikaňardo la mašľaha geľom ki o mikrofonos a chudľom te vakerel: „Kamav tumen savoren te pomangel, napherdaren peske o pohara. Vaš tumenge savoreng kamav la terňake the le terneske te gratulinel ki oda, hoj adad'ivesestar hine rom la romňaha, žičinav lenge the vaš tumenge but bacht the sasťipen a lačho dživipen. A pre oda lenge pripijas. Ta, Romale, ušťen a hazden o caklici. Sar pes pijel, oda tumenge namušinav te vakerel.“ „Mi dživen!“ dine pes anglal o Roma a pripile lenge. „Akana chan, pijen, khelen a giľaven a amen ki oda tumenge bašavaha, mi el adaj vešelonenes!“ A chudľam te bašavel.

Pojekh Roma chudle te khelel a o čišňika chudle te hordinel e zumin pro skaminda. Has kachňakeri, the guľášis le knedlikenca. Pojekh Roma imar zamaťile, aľe savoro džalas avka, sar kamel te el. Khelelas pes, giľavelas a asalas, až amen šundolas ži avri. O gore, aľe the cudze Roma pes zaačhonas a čak dikhenas, so pes odoj kerel. O ori denašte aňi nadžanahas kana a šove orendar pes podelas e večera. Le čišňiken has so te kerel, samas odoj buter sar penda džene. Podavkerlas pes vipeko balano mas, knedliki the armin. Musaj te phenel, hoj sakoneske šmakinlas a but has ajse, so peske pridenas.

Akana angla mande ačhiľa nekbareder buťi. Na čak hoj lenge žičind'om lačho šmakos, aľe sar savore dochale, geľom pale ki o mikrofonos a chudľom te vakerel: „Dikhľom, hoj tumenge šmakinlas. Oda sam savore igen rado. Pre dojekh bijav pes kiden avri o lovore, kaj pes te šegetinel le ternenge. Savore aleha pregeľam, ta džanas, sar phares amenge has, mindig pes thod'am pre peskere pindre. Namušinav aňi te vakerel, hoj lenge kampela sako koruna. Avka tumen mangav lengere naveha, sako sar san hodno, ta lenge šegetinen. Thoven varesave love pro taňira, so hine angle tumende pro skaminda.“ Imar anglal,

kaj ňiko te na dikhel, man diňa o Kalmanis duj ezera, thoďom len pro taňiris. Pal mande chudle te davkerel o love savore, so odoj has. Musaj te phenel, hoj nekbuter denas le Kalmaniskeri famel'ija Teplicatar. Savore mange sikhavnas o love a me phenavas andro mikrofonos, ko keci diňa. Le Kalmaniskero phral the e pheň dine po pandž ezera. Sar dine savore, il'om o taňira a prediňom le Kalmaniske. Šukares pal'ikerďam savorenge. Vikid'ľa pes penda the štar ezera. Ajci love pes

mek pre ňisavo bijav navikid'ľa. „Akana, Romale, khelen, giľaven a tumen, lavutarale, bašaven, mi el adaj vešelo,“ phend'a o Kalmanis. Bašavahas dži eňa ori. Eňa orendar geľom pal o Kalmanis a phend'om leske, hoj daha redovo, minďig o Roma nane igen mate. Zabašad'am e fanfara a me vihlašind'om e redovo. Oda savore, so odoj hine, the o džuvľ'ija, kiden te khelel la terňa a vaš oda, hoj laha khelen, poťinen. O love pes rakinen pro taňiris. Ňiko aver nakhelel, ča e ter-

ňi. Ešebno laha geľa te khelel lake-ro dad a pro taňiris thoďa duj šel. Andal e vasta leske la il'a lakeri daj. Khelďa laha ajsi minuta, čumid'ľa la pro čekat a thoďa pro taňiris tiž duj šel. Kavka la terňaha khelenas maj savore a rakinenas o love pro taňiris. Amen bašavahas furt, giľi pal giľate. Nekbuter thode le Kalmaniskeri famel'ija. Pro agor, sar imar savore la terňaha dokhelde, il'a la te khelel lakero rom, thoďa pre taňiris nekbarerder love – duj ezera, a današťa laha het. Maj preačhil'am

te bašavel. Il'om o love le taňiriha a prediňom le Kalmaniske. Vikidle pes buter sar deš ezera. Pal'ikerďom savorenge vaš o terno the vaš e ter-ňi the vaš lengere dada the daja a žičind'om lenge, hoj pes šukares te bavinel odijader. Chudľam pale te bašavel.

Bašavahas ži deš ori a deše orendar mek ande o čišníka le Romenge te zachal kolbasi horčicaha the maro. Bašavahas ži dešuduj ori a imar dičholas, hoj varesave manuša odgele. Ešebna odgele varesa-

ve plžňakere Roma. Aľe amen bašavahas odijader, ži trin ori. Oda imar adaj ačhile čak vajkeci Roma Plžňatar a le Kalmaniskeri famel'ija Teplicatar. Trine orendar pes rozgeľam. O Kalmanis il'a peskera famel'ija ke peste khere the ke terňi. Amen o lavutara geľam tiž khere. Savoro mištes dopel'a a pre kada bijav pes čak avka sigo nabisterďa. Pregel'a but paňi a pal o bijav pes furt vakerlas. A amen samas rado, hoj kada bijav bašad'am.

Andrej Giňa

Na svatbě

Bylo léto roku 1993, krásně teplo, jak se patří. V pátek po obědě se rokycanští muzikanti ze skupiny Rytmus 84 sešli u Milana. On a ještě pět dalších a s nimi dvě děvčata, spolu hrávali a alespoň jednou týdně se scházeli u něj v garáži. Zkoušeli nové písně, dávali dohromady akordy, aby vše ladilo tak, jak má být. Hráló se z hlavy, noty nikdo z nich neuměl, jen já a můj bratr Deži. Naštěstí byli všichni výborní hudebníci a poradili si s každou písničkou. Deži, saxofonista, právě složil novou melodii. Zahrál ji ostatním, aby se ji všichni naučili. Dávali jsme dohromady akordy a vymýšleli slova.

Vtom se otevřely dveře a dovnitř vešli dva kluci o nás z Rokycan a s nimi jeden plzeňský Rom, jménem Kalman. Byl malý, tlustý, s pěkným bříškem, proto se mu mezi Romy říkalo Břicháček. Vlastnil firmu, jeho lidi pracovali na stavbách, na silnicích a taky měli na starost úklid města. Říkalo se, že je to nejbohatší Rom z Plzně. „Nazdar, chlapi! To koukáte, kde se tady беру, co?“ spustil. A všichni jsme opravdu koukali. Dobře jsme ho totiž znali. Když jsem něco potřeboval zařídit, chodíval jsem za ním do kanceláře. Ostatní muzikanti ho znali hlavně ze zábav. Ať se hrálo v Plzni nebo v Rokycanech, nikdy žádnou zábavu nevynechal. Nechal si zahrát oblíbenou písničku a nám muzikantům vřdycy objednal láhev vína nebo pálenky. „To musíš mít na srdci něco důležitého, žes přišel za námi až sem,“ povídám. „Nebojte se, nic zlého se nestalo. Nesu vám práci.“ „Z práce bolí rukávy,“ odpověděl mu Milan se smíchem. „Žádný strach, ani rukávy ani ruce vás bolet nebudou. Můj syn Kalman se žení a celá rodina chce, abyste nám na svatbě hráli vy. Plzeňské žabaře nechceme,“ povídá Břicháček. Poslal jsem hned Milana, aby mu přinesl židli. „Posad' se,“ řekl jsem, „to bude na delší debatu. Tak povídej, jak byste si to představovali.“

A Kalman začal: „Svatba bude od zítřka za čtrnáct dní, v sobotu v jednu hodinu na městské radnici. Musíme tam být o patnáct minut dřív, už připravení v hale. Až je oddají, pak ještě všichni půjdeme do kostela, kde budou mít ještě církevní obřad. Odtud se pojede do restaurace, kde bude hostina.“ „A kam máme přijet my? Hodilo by se, abysme se sešli u tebe doma a odtud se jelo na radnici už s hudbou,“ navrhl jsem. „Ještě jsem neřekl všechno. Na radnici pojedje kočár s koňmi. V něm bude sedět ženich s nevěstou a vy, hudebníci a budete hrát po cestě. Pojede se přes město na radnici a pak z radnice pěšky do kostela. Z radnice je to do kostela nějakých dvě

stě metrů.“ „Tak to uděláme tak,“ řekl jsem, „že se rozdělíme. Deži, já a harmonikář, toho musíme přibrat, pojedeme s nevěstou a ženichem v kočáře na radnici a budeme hrát. Druhá část kapely mezitím v restauraci připraví aparaturu. V jedenáct hodin přijedeme k tobě domů a odtud je někdo odveze do restaurace, kde se bude hrát. No, a tady Milan, Dežkus, Andrej a Pal-ko s děvčaty připraví všechno pro hudbu. Až tam dorazíte z kostela, přivítají vás hudbou. Ještě zbývá, aby nám někdo od vás ukázal, ve které restauraci bude hostina. Nebo přijedu za tebou do Plzně a zajdeme se tam podívat.“ „Domluveno,“ povídá Kalman, „ale zavolej mi, než přijedeš, abych na tebe počkal, a nebyl někde pryč.“

Potom se do hovoru přidala děvčata. Vyptávaly se, koho si Kalmanův syn bere, jestli je hezká, kde bydlí a z jaké rodiny pochází. Kalman jim to všechno řekl. „A to bude moderní svatba, jak se teď dělá, nebo se budou dodržovat naše staré zvyky?“ zeptal jsem se. „A jaké zvyky myslíš?“ zajímal se Kalman. „No, na každé svatbě býval mluvčí – starosta. Ten řídil všechno, co se na svatbě dělo,“ řekl jsem, „když měla nevěsta družičky, hodilo se, aby i ženich měl mladé chlapce, družby. A než byli ženich s nevěstou oddáni, museli odprosit a požádat své rodiče, aby jim odpustili, pokud udělali něco špatného nebo se k nim nepěkně chovali. Rodiče jim měli všechno odpustit a požehnat jim. Bylo by dobré, kdyby rodiče nevěsty přišli k vám, a to odprošení se udělalo naráz. Nejdřív ženich a pak nevěsta. Dělá se to tak, že se rodiče postaví vedle sebe a mladí před ně pokleknou a odprosí je. Tak se to vřdycky dělávalo, nejen u nás, ale ve všech romských rodinách. Víš co, přijedu k tobě v pondělí, ukážeš mi, kde budeme hrát a kdybyste ty nebo tvoje žena chtěli ještě něco vědět, rád vám všechno povím.“ Kalman souhlasil. „A kolik jste pozvali lidí?“ zeptal se Deži. „Ani se neptej,“ na to Kalman, „naše rodina je hodně velká a z její strany taky. Jestli přijedou všichni, bude hospoda nacpaná jako při zábavě. Plno příbuzných máme v Teplicích. „To tě lituju,“ povídám mu, „nečeká tě nic lehkého. No, musíme věřit, že všechno dobře dopadne. Jak jsem řekl, v pondělí před polednem jsem u tebe a všechno probereme ještě jednou. Co budeš chtít vědět, to ti řeknu.“ Pak jsme se ještě domluvili na penězích a Kalman odjel domů. „No, kluci,“ řekl Deži, „čeká nás pořádná šichta. Tlouštiku (tak jsme říkali bubeníkovi), namaž si ruce, nebo ještě líp, vezmi si radši jedny náhradní,“ smál se. „A vy děvčata, vemte si do kabelek místo líčidel

vajíčka, ať tam nepípáte jako slepice.“ Všichni jsme se smáli. Pak jsme ještě chvíli zkoušeli Dežiho novou písničku a rozešli jsme se. V pondělí jsem se vydal do Plzně, za Břicháčkem do jeho kanceláře. Ukázal mi restauraci, kde měla být hostina. Ještě jednou jsme se na všem domluvili, v kolik k němu přijedeme a co se bude dít.

Uteklo to jako voda a my jsme se v sobotu vypravili do Plzně na tu velkou svatbu. Nejdřív jsem odvezl bubeníka Palka, děvčata, Andreje, Dežka a Milana do restaurace. S bratrem Dežim a harmonikářem jsem pak jel domů ke Kalmanovi. Tam už čekal Kalman se ženou, jeho synové, nevěsta se svými rodiči, dvěma bratry a mladší sestrou. „Jsem rád, že jste tu,“ přivítal nás Kalman, „už jsme všichni nachystaní a připravení, aby ženich s nevěstou odprosili rodiče. Ty víš, jak se to dělá, tak se toho ujmí,“ řekl mi. „Dobře,“ odpověděl jsem, „nejdřív si naplňte sklenice, ať jim můžeme připít, až se odprosí. Teď se rodiče postaví vedle sebe a ženich s nevěstou před ně pokleknou. První se omlouvá ženich a pak nevěsta.“ Mladí hned udělali, co jsem jim řekl. „A teď opakujte po mně, nejdřív ženich: Maminko, tatínku, omlouvám se za všechno, co jsem udělal špatného, jestli jsem se špatně zachoval nebo jsem vám neprokazoval tolik úcty, kolik jste si zasloužili. Prosím vás, odpusťte mi. A děkuji vám za všechno, co jste pro mě udělali.“ Při těch slovech bylo vidět, že jsou Kalman i jeho žena dojatí, žena měla slzy v očích. Udělala synovi na čele křížek a řekla: „Buď šťastný a zdravý, ty i tvoje žena a vaše děti, které budete mít. To ti s tatínkem oba přejeme. Jsi můj syn a všechno ti odpouštím. Ať Bůh požehná tobě i tvé ženě.“ Pak ho políbila na čelo. Potom stejným způsobem odprosila nevěsta. Když byl konec, oba vstali a já pozvedl sklenici a řekl přání: „A nyní jim připijme na zdraví, štěstí a dobrý život, a aby je láska nikdy neopustila.“ Pak promluvil Jožo, jejich příbuzný z Plzně. „Ne že se necháte zahanbit a do roka nebudete mít malého Kalmánka!“ Všichni nejdřív překvapeně koukali a pak se začali smát. „Však jsi kamarád,“ odpověděl mu ženich, „tak mi s tím přijde pomoc, nebo ne?“ „Neboj se, nezapomenu na tebe!“ smál se Jožo.

„No, tak muzikanti, spusťte nějakou veselou písničku, ať všichni kolem vidí, že tu máme svatbu!“ povídá Kalman. Kočár s koňmi zatím nepřišel, tak jsme začali hrát, Deži na saxofon, já na kytaru a Džodžu na harmoniku. Někteří svatební hosté, kteří tu už byli, se dali do tance. Zahráli jsme pár písní a u domu zastavil kočár. Kočí

přišel dovnitř, Kalman ho přivítal a podal mu ruku. Pak šli se ženou ven a začali zdobit kočár i koně. Koním dali na krk zvonky, ozdobili je mašlemi a na hlavy jim připevnili chochoły z peří s květinami. Všechno to vypadalo nádherně, nejvíc ozdobení koně.

Když bylo půl jedné, usadili jsme se my, hudebníci, spolu s ženichem a nevěstou v kočáře. Kočár bylo vidět z dálky a každý, kdo šel kolem, jen valil oči. Kalman se ženou, rodiče nevěsty a ostatní nasedli do připravených aut za námi a vydali jsme se na radnici. Musím říct, že z toho po městě bylo „velké haló“. Každý jen zíral na nazdobený kočár, auta zastavovala a nechávala nás projet. Zvonky na koních zvonily a gádžové se zastavovali a jen kroutili hlavami, protože nic takového ještě neviděli. Bylo to jak v nějakém filmu.

U radnice už čekalo plno lidí, Romů i gádžů. Ženichovi a nevěstě to velice slušelo, byli krásně oblečení. Když vystupovali z kočáru, hned přiskočily družičky, aby nesly nevěstě vlečku. Všichni udělali zástup. My muzikanti jsme šli vpředu, za námi ženich s nevěstou, pak jejich rodiče, rodina a ostatní svatební hosté. Z zvuků hudby jsme přišli na radnici, pak jsme na chodbě přestali hrát. Šli jsme s ostatními do haly, kde se připravovalo na obřad. Tam si nás převzala úřednice, která nám řekla, co a jak. Když odešla svatba, která byla před námi, začala všechny řadit do zástupu u dveří do sálu. První šel ženich s matkou, pak nevěsta s otcem, pak členové rodiny a nakonec ostatní hosté. My hudebníci jsme se vrátili dolů na chodbu. Obřad trval asi patnáct minut a když jsme uslyšeli, že už jdou zpátky, začali jsme znovu hrát. Pak jsme se přesunuli do kostela. Ženich s nevěstou vešli dovnitř. Když obřad skončil a viděli jsme, že vycházejí ven, zase jsme jim zahráli. To už bylo na náměstí tak moc lidí, že tolik jsem snad ještě na žádné svatbě neviděl. Novomanželé je zdravili a podávali jim ruce, pak došli zpátky ke kočáru, nastoupili a všichni jsme se vydali na hostinu. Celou cestu jsme jim hráli. Zvonky na koních zvonily tak, že je bylo slyšet do dálky a lidé se zastavovali a divili se, co se děje.

Když jsme zastavili u restaurace, byla už připravena druhá část naší kapely, a tak začali hrát a děvčata zpívat. Ženich přenesl nevěstu přes práh a vedoucí restaurace před nimi rozbil talíř pro štěstí. Novomanželé ho museli společně uklidit. Když se všichni usadili, stalo se něco, co nikdo nečekal. Přišel za mnou Kalman i se ženichem a začal: „Ty, Andriši, už jsi hrál na spoustě svateb. Dobře víš, co se jak na svatbách dělá. Není tady nikdo

lepší, kdo by mohl dělat na naší svatbě starostu. Hudebníků je vás dost, tak se bez tebe chvilku obejdou, zatímco budeš na svatbu dohlížet.“ Byl jsem z takové nabídky dost překvapený, nečekal jsem to. Samozřejmě jsem souhlasil. „Tak je nutné, abys všem lidem řekl, že chceš, abych dělal starostu. Jdi k mikrofonu a řekni jim, cos řekl teď mně.“ Kalman šel k mikrofonu a promluvil: „Na každé svatbě musí být starosta. Ten dohlíží na všechno, co se na svatbě děje. No, a já jsem požádal tady Andriše, aby nám tu dnes dělal starostu on. Zvu sem teď ženicha s nevěstou, aby mu přes ramena dali tuto šerpu, aby každý věděl, jak důležitý úřad jsme mu předali,“ dodal se smíchem. Všichni přítomní se začali smát a tleskat. Už jako starosta, vyparáděný s velkou stuhou přes ramena, jsem předstoupil před mikrofon a promluvil: „Nyní vás všechny chci požádat, abyste si naplnili poháry. Za vás všechny chci ženichovi a nevěstě gratulovat k tomu, že se dnešního dne stali mužem a ženou a popřát jim hodně štěstí, zdraví a dobrý život. A na to jim všichni připijeme. Tak, všichni povstaňte a zvedněte sklenice. Jak se pije, to už vám říkat nemusím.“ „Ať žijí!“ volali všichni a připili jim. „A teď jezte, pijte, tancujte a zpívejte a my vám k tomu zahrajeme, ať je tu veselo.“ Začali jsme hrát.

Někteří hosté začali tancovat a číšníci nosili na stůl polévku. Byla slepičí a jako druhý chod gáláš s knedlíkem. Pár lidí už se trochu opilo, ale všechno bylo, jak má být. Tančilo se, zpívali jsme a smáli jsme se, že to bylo slyšet až ven. Kolemjdoucí gádžové, ale i cizí Romové se zastavovali a dívali se, co se to děje. Ani jsme nevěděli, jak rychle hodiny utíkají, a v šest hodin se podávala večeře. Číšníci se museli pěkně otáčet, protože nás bylo víc než padesát. K večeři jsme měli pečené vepřové maso, knedlíky a zeli. Musím říct, že všem moc chutnalo a byli i tací, kteří si přidali. V tu chvíli byla přede mnou největší práce. Nejdříve jsem všem popřál dobrou chuť a když jsem viděl, že dojedli, šel jsem opět k mikrofonu a řekl jsem: „Vidím, že vám chutnalo, to jsme velmi rádi. Na každé svatbě se vybírají peníze, aby měli mladí manželé něco do začátku. Všichni jsme si tím prošli, takže víme, jak to bylo těžké, než jsme se postavili na vlastní nohy. Nemusím snad říkat, že se hodí každá koruna. Proto vás žádám jejich jménem, abyste jim pomohli a přispěli, každý jak můžete. Peníze pokládejte na talíře, které máte před sebou na stole.“ Už předtím, tak aby to nikdo ne-

Pokračování na str. 10

Dokončení ze str. 9

viděl, mi Kalman předal dva tisíce. Ty jsem teď položil na talíř. Po mně začali dávat všichni ostatní. Musím říct, že nejvíc dali Kalmanovi příbuzní z Teplic. Každý mi ukázal peníze a já do mikrofónu říkal, kdo kolik dává. Kalmanův bratr a sestra dali každý po pěti tisících. Když už přispěli všichni, vzal jsem talíře a předal je Kalmanovi. Všem jsme pěkně poděkovali. Vybralo se padesát čtyři tisíc, co pamatuju, tolik peněz se ještě na žádné svatbě nevy-

bralo. „A teď zase tancujte, zpívejte a vy, muzikanti, nám k tomu zvesela hrajte!“ řekl Kalman.

Hráli jsme asi do devíti. Pak jsem šel za Kalmanem a řekl mu, že uděláme „redovo“ – sólo pro nevěstu, dokud nejsou hosté ještě moc opilí. Zahráli jsme fanfáru a vyhlásili sólo pro nevěstu. To se dělá tak, že všichni přítomní, i ženy, tancují s nevěstou a za tanec s ní platí. Peníze se zase skládají na talíř. Tancuje jen nevěsta a ostatní se u ní střídají. Prv-

ní ji vyzval k tanci její otec a na talíř položil dvě stovky. Pak si ji přebírala její matka, chvílku s ní tančila, pak ji políbila na čelo a na talíř dala taky dvě stě. Tak se vystřídali skoro všichni, kdo tu byli, peníze skládali na talíř a my jsme hráli bez přestávky jednu písničku za druhou. Nejvíc zase dávala Kalmanova rodina. Nakonec, když už všichni dotančili, přišel pro nevěstu její muž, položil na talíř nejvíc peněz – dva tisíce, a na konci písničky spolu

utekli pryč. Přestali jsme hrát. Vzali jsme peníze z talíře a předal je Kalmanovi. Vybralo se víc než deset tisíc. Poděkoval jsem všem jménem novomanželů a jejich rodičů a popřál jim, ať se dál pěkně baví.

Zase jsme hráli a v deset hodin ještě číšníci přinesli na stoly klobásy s hořčicí a chleba, kdyby hosté dostali hlad. Kolem půlnoci už to vypadalo, že někteří odcházejí, byla mezi nimi většina plzeňských Romů. Ale my jsme hráli dál až do

třech hodin. To už v restauraci zůstalo jen pár lidí z Plzně a Kalmanova rodina z Teplic. Ve tři hodiny jsme se rozešli. Kalman vzal svoji rodinu k sobě na přespaní a my hudebníci jsme mohli jet domů.

Všechno dobře dopadlo, a pravda je, že se na tuhle svatbu jen tak nezapomnělo. Hodně vody uteklo a pořád o ní lidé mluvili. A my jsme byli rádi, že jsme na ní mohli hrát.

Andrej Giňa

přeložila Martina Vyziblová

Povídka: Zkaženej život

Píše se rok 2002 a já vycházím z hlavních dveří střední školy oboru kuchař – číšník. Poslední den školy! Všichni jásáme. Máme v plánu to samozřejmě oslavit. Hned zajdeme do cukrárny na zákusek a na večer jsme domluveni. Já a naše parta se sejdem u Robyho. Měl jsem problém přemluvit rodiče, aby mě pustili. Celý život mě nikam nepouštěli. Maximálně tak do knihovny, do kroužků a zpátky domů. Jsou moc starostliví, chtějí ze mě mít slušného člověka.

Je konec školního roku a začátek prázdnin. To přece musím oslavit. Slíbil jsem, že v devět budu doma. Dorazil jsem se zpožděním. Párty už byla v plném proudu. Nečekal jsem, že Roby bude podávat tvrdý alkohol. Mluvílo se přece jen o pivu. Ale co, nemůžu ze sebe stále dělat dítě a nechci trhat partu. Ochutnal jsem snad všechn alkohol, co tam byl. Na čas jsem úplně zapomněl. Bavil jsem se. Ani nevím jak, dostalo se mi do ruky cigáro. Aspoň jsem si myslel, že jde o cigaretu, ale po vdechnutí kouře jsem se cítil tak báječně, že jsem hned věděl, že to není obyčejná tabáková cigareta. Prý se jednalo o nějaký silnější druh marihuany.

Takhle jsme pařili do rána. Dokud pro mě nepřijeli moji rodiče. Ustaraní a naštvaní. Já je v tu chvíli vůbec nevím. Po ránu jsem měl velkou kocovinu. Matně jsem vzpomínal, co se vůbec té noci stalo. Dostal jsem zaracha, takže jsem nemohl nikam ven a zakázali mi stýkat se s Robym. O prázdninách zaracha! To je život. Tak ke mně aspoň dorazili kluci. Všechno mi vyprávěli. Nevěřil jsem svým uším. Jediné, na co jsem si vzpomněl, byl ten osvobozující pocit. Po pár dnech

jsem rodičům lhal, že půjdu do knihovny a pak ke kamarádovi studovat matiku. Uvěřili mi a pustili mě. Jenže já šel znova k Robymu. Měli jsme tam sraz. Tentokrát bez alkoholu, jen s mariáskou. Takhle jsme se scházeli každý den. Rodičům jsem denně lhal, vymýšlel jsem si všelijaké výmluvy. Nejspíš si mysleli, že mám holku, ze kterou chodím. Jenže pravda byla úplně jiná.

Docházel jsem s klukama k Robymu pro drogy. Pro ten pocit, který jsem měl při mém prvním seznámení s touto závislostí. Ale ten pocit se už nikdy nevrátil. Nevědomky jsme se stávali závislími. Postupem času jsem zkoušel silnější drogy. Od marihuany, po piko, až po heroin. Už jsem nezažíval pocity svobody a volnosti. Už jsem to nebral pro pobavení. Bral jsem to pro životní potřebu. Stávalo se, že jsme neměli peníze, ani já ani kámoši. To jsem byl na dně. Připadal jsem si, že se bez dávky udusím. Byl jsem zlý a agresivní, nervozní, protivný. Rodiče už zestárli a byli na důchodě, ale já darebák jsem jim vyhrožoval a nakonec mi dali svoje úspory. Tolik mi důvěřovali a věřili, že ze mě jednou něco bude. Samozřejmě, že se snažili, abych přestal. Nejsou hloupí, všimli si, že už to dávno nejsem já. Ten slušný a chytrý kluk, který měl před sebou velkou budoucnost. Byl jsem vychrtlý na kost, propadlé lícní kosti, vystoupilé oči a v nich prázdný a vyplašený pohled. Nedokončil jsem školu a nikdy jsem v žádné práci nevydržel dýl než jeden měsíc. Prostě to nešlo. Scházel jsem se s lidma, kteří na tom byli stejně jako já, kteří v tom uměli chodit. A věřte, těch lidí bylo dost. Jezdili jsme daleko mimo město pro nové a nové

„dávky“. Sháněl jsem peníze jak se dalo. Rodičům jsem rozprodal všechno zlato, co si schovávali. Kolikrát jsem viděl svoje staré rodiče, jak v noci sedí v křesle a pláčou. Nejspíš přemýšleli, kde udělali chybu. Když se na to dívám zpětně, tak problém byl v tom, že jsem se scházel se špatnými kamarádama. Ale zas na druhou stranu, kdybych měl slinou vůli, tak nepodlehnu, a takovým lidem, o nichž vím, v čem jedou, se vyhnu velkým obloukem. Ale já jsem to neudělal. Proč? Nejspíš ze zvědavosti.

Rodiče mě celé mé dětství drželi doma. Nikam mě nepouštěli. Nejspíš to mysleli dobře. Měli o mě strach. Ale já jsem byl moc zvědavý. I já jsem chtěl chodit po večerech, po diskotékách, tak jako moji vrstevníci. Možná bych pak nic špatného neprovedl. Byl bych zkušenější v tom, že bych věděl, co se venku děje. Takhle jsem byl důvěřivý a Robyho jsem obdivoval. Neznal jsem ho z té špatné stránky.

Chtěl jsem vědět, co se mnou udělá jedno potáhnutí. Nenapadlo mě, že hned budu závislý. Jenže teď je už na litování pozdě. Jsem zavřený ve vězení a odpykávám si trest. Za loupež, přepadení a ublížení na zdraví. Ještě než jsem nastoupil výkon trestu, jsem se seznámil s jednou hodnou holkou. Nedávno mi psala, že je těhotná. Jsem šťastný, budu táta. I když přijdu o ty nejhezčí roky s dítětem. Za dobré chování mě za necelé čtyři roky pustili na týden na dovolenku. Malému byli tři roky. Byl rozkošný. Přisahal jsem své holce, že až mě pustí nastálo, tak se drog nikdy nedotknu. Týden uběhl jako voda a já se musel vrátit. Neustále jsme si posílali dopisy a v jednom z nich jsem se

opět dočetl, že budu dvojnásobným, vlastně trojnásobným tátou! Je opět těhotná a čeká dvojčata! Léta ubíhala a po třech letech od mé dovolenky mě propustili na svobodu. Byl jsem volnej.

Doma mě čekaly tři děti. Kluk byl už velkej, chodil do školy a holky, dvojčátka, měly necelé tři roky. Opravdu jsem to doma zvládal. Na drogou jsem celý rok nepomyslel. Jenže pak se objevil můj dobrej kámoš z vězení. Pozval mě na oslavu a tam jsem to přehnal s pitím. Motala se mi hlava a všichni kolem mě si postupně dávali dávku do žíly. Pak přišla řada na mě. Automaticky jsem vzal jehlu a vrazil ji do sebe. A opět to jelo. Stal jsem se opět závislým. Vězení mě to odnaučilo, a stačila jedna noc a zase v tom jedu.

Doma už to nefungovalo. Hádali jsme se, děti neustále brečely, nebyly peníze. Má družka opět otěhotněla. Čtvrté dítě na cestě. Věčně jsem nebyl doma. Sháněl jsem peníze na drogy. Z bytu jsem rozprodal vše, co se dalo a vzal na sebe všelijaké půjčky. Po deseti měsících od té osudné noci jsem vykradl benzinku a opět jsem skončil ve vězení. Tentokrát jen na rok. Tam jsem sliboval Bohu a modlil se k němu, ať mi dá sílu ten absták zvládnout a po propuštění se už toho hnusu nikdy nedotknu.

Bylo to těžké, ale zvládal jsem to. Nad vodou mě držely myšlenky a vzpomínky na mé děti. Ten rok, co jsem byl doma „čistej“, byl moc krásnej. Teď se mi vybavují jejich jiskry v očích, ten nádherný smích. A kdo ví, jak bude vypadat to moje čtvrté. Moc se na něj těším. A chudák moje ženuška. Musí to všechno zvládat sama. Brzo má porodit a já u toho nebudu.

Vím, že toho má hodně. Musí utáhnout celou domácnost. Má málo peněz a já jsem jí nechal tolik dluhů. Teď do toho ji určitě děti zlobí a ona je na ně sama. Na čtyři malé děti. Ať ten rok uteče a ať jsem s ní doma. Budu jí se vším pomáhat. Slibuji. Dočkal jsem se. Rok uběhl a já jsem doma. Dveře dokořán, děti běhají nahé. Hledám to nové nejmladší dítě. Najdu ho v postýlce, klidně spinká. V bytě nepořádek a má žena nikde. Nechápu, byla tak starostlivá a čistotná... než jsem odjel. Najdu ji na verandě. Je ke mě otočená zády a kouří cigaretu. Chci ji překvapit. Ale než jí stačím poklepat na rameno, otočí se na mě a já se nestáčím divit. Smutný, vyhaslý pohled, propadlé lícní kosti a vychrtlá na kost. Nepodívá se mi ani do očí. Sklopí zrak a rozpláče se. To není ta dívka, kterou jsem znal. Taký tomu propadla. Nejspíš to doma nezvládala.

Byla denně ve stresu. Psychicky byla na dně, tak sáhla po tom nejhorším. Myslela si, že když si trošku „něčeho píchne nebo potáhne“, že vše bude zvládat s přehledem. Nebude unavená, nebude ve stresu... Jenže opak byl pravdou. Zprvu možná nebyla unavená, všechno ji bavilo, jenže po krátké době přešla do fáze, kdy už neovládala sama sebe. Měla potřebu jen shánět drogu. Jen proto, aby přežívala jako psychická troska... Přišel jsem v pravou chvíli. Já ji z toho dostanu, pomůžu jí. To přísáham. Nenechám svoje děti v propasti. Bude to těžký boj. Ale dá se to zvládnout. Pokud máte vůli a hlavně důvod proč přestat, tak se to zvládnout dá!! Takže nikdy neříkej nikdy!

Milka Kačová

Povídka: Růžový svět

Je nádherné slunné léto. Ležím v trávě, mám zavřené oči a přemýšlím o životě. Je mi fajn. Jsem ještě mladučká, je mi krásných devatenáct let. Těším se, až budu svůj život vést sama. Představuji si, že mám tři věčně usměvavé, roztomilé holčičky, hodného muže, který chodí do práce, velký domeček, pejska...

Zatímco muž je v práci, my si doma užíváme, chodíme s holčičkami na zmrzlinu, na nákupy, na procházky. Mám i obrázek o své výchově. Své děti budu vést hlavně ke vzdělání. Budu se k nim chovat jako jejich kamarádka. Budu je pouštět na výlety, ven s kamarádkama, budeme si spolu povídat... prostě budeme spolu dobře vycházet. Vidím se v roli hodné, chápající, milující a všezvládající matky a manželky. Uběhlo několik let a můj sen se stal realitou. Skutečný v tom, že jsem

měla manžela a tři holčičky. Toť vše. Ostatní sny se nějak vytratily. Místo v domečku jsme se mačkali ve dvoupokojovém bytě. Holčičky nebyly věčně usměvavé, ale přímo uřvané.

Chlap chodil do práce a já jsem sama bojovala s domácností a se třema nezbednými dětma. Nejstarší byla už v pubertě. Žádné porozumění, jak jsem si myslela, nebylo. Byla drzá, neuklízela po sobě. Vzdělání jí nic neřikalo. A místo, aby ty mladší děti hlídala, tak se s nima hádala.

Byla jsem věčně uřvaná a vztekla matka! Čekala jsem jako na boží slitování, až se vrátí chlap z práce a zbaví mě toho stresu. Jenže marně. Přišel domů, najedl se a šel rovnou spát. Kolikrát jsem nevěděla, co si mám počít. Děti neustále řvaly. Nedokázaly být potichu. Ne-

bylo dne, kdy by se nehádaly. Jen co jsem ráno otevřela oči, už stály u mé postele a stěžovaly si jedna na druhou. Já jsem už neměla nervy na to, abych řešila, kdo si začal. Chtě nechtě, dávala jsem jim na zadek. Vařečkou. Na chvíli se utišily, ale po půlhodině to vše začalo znova.

Ta nejstarší otravovala každých třicet minut otázkami typu: „Proč zrovna já mám vyrážky, proč zrovna já mám křivá záda, proč nemám delší vlasy a jsem vůbec hezká?“ Někomu to možná přijde směšné, ale věřte, když prožíváte ten samý kolotoč každý den, tak to s vaší psychikou pěkně zamává. Večer, když jsem uléhala do postele, jsem si vyčetala, co to jsem za matku, že nezvládám své děti? Že po nich neustále jen řvu, nadávám jim a dokonce je i fackuju?! Slibuji si, že další ráno to už bude lepší. Jenže omyl.

Sotva otevřu oči, už to začíná. Bud' je mokrá podlaha od vylitého sirupu nebo rozbitý ovladač anebo milion dalších věcí, co mě vytočí. Opravdu to nezvládám. Jsem nešťastná.

Jak jsem mohla být tak hloupá a udělat si tři děti? Pokud si nezklidním nervy, tak v tom lepším případě mě nejspíš odvezou do blázince. Počkám na manžela, až se vrátí z práce. Vezmu si nejmladší holku a jdu se do parku zklidnit. Tam potkám kamarádku, takže nemám čas popřemýšlet o svém životě. Svěřím se jí, že je na tom stejně a že jí vždy pomůžu, když si udělá nějakou radost. Třeba si koupí něco na sebe nebo do bytu. Budu se řídit její radou. Kolikrát jsem si chtěla koupit tu vysněnou kabelku, co jsem viděla v tom značkovém obchodě. Koupím si ji, budu aspoň šťastná.

A opravdu, měla jsem z ní radost, takže v ten den jsem se i na děti usmívala a moc jsem je neřešila. Jenže mi to vydrželo jen jeden den. Pak jsem si říkala, pokud si koupíme novou sedací soupravu, ta naše už je stará, špinavá a nemoderní, tak budu šťastnější. Bude se mi i líp uklízet.

Takovými slovy jsem přemluvíla svého muže a on mi opravdu koupil novou sedačku. Dále to pokračovalo novým mobilem, botami, tapetami, oblečením pro sebe i děti... Ale to nadšení vždy vyprchalo a opět jsem byla nešťastná, vynervovaná, psychicky na dně. Jednoho dne mi děti onemocněly. Měly horečku. Bylo odpoledne, manžel byl v práci a všechny tři nezbedné děti usnuly v mé posteli. Už nelítaly po bytě, nebombardovaly mě pitomými větama, které můj mozek ničily... byly potichu, spaly jako něj-

ká malá štěňátka. Dívala jsem se na ně a slzy mi stékaly po tváři. Co já bych si bez nich počala? Můj život bez nich by neměl smysl. Ať jsou jaké jsou, jsou to moje děti, které

Mosardo dživipen

Irinel pes berš 2002 a me džav avri andal o školakro vudar obo-riste kucharis. Paluno d’ives la ško-lakro! Savore sam lošarde. Kamas te mulatinel. Džas andre cukrar-ňa pro gulipen a pre raťi amen do-mluvind’am. Me he miri partija pes rakhaha ko Robys. Has man baro problemas te prevakerel la da he le dades, hoj man varekaj te mukhen. Calo dživipen man ňikhaj namu-khenas. Talam ča andre knihov-na, andro kroužki a palis mind’ar khere. Hine but daradune. Kamen, hoj mandar te avel paťivalo manuš. Končinel la školakero berš a kezdi-nen o prazňini. Hem oda mušinav te zapijel. Diňom lenge miro lav, hoj echtake ori avava khere. Doavľom čeporo nasig.

Savore imar mulatinenas. Nauža-ravas, hoj o Robys amen dela te pi-jel zoraľi paľenka. Vakerahas ča pal o lovini. Aľe so imar, našťi mandar mindig kerav čhavores a nakamav te rozčhinel e partija. Zkušind’am te pijel savore paľenki, so kodoj has. Pre ora caľkom pobisterďom. Lačhes man bavinavas. Aňi nadža-nav sar, dochudľas pes mange and-ro vast cigaretľa. Gondolind’om mange, hoj oda hin cigaretľa, aľe sar cirdľom e thuv andre mande, ta man čujinavas kavka fajnes, hoj mindig džanavas, hoj oda našťi avel obyčejno cigaretľica. Has oda zora-ľi marijanka. Kavka pes bavinahas ži tosara. Kim vaš ma naavle e daj le dadeha.

Zaphurarde a choľamen. Me len odi chvľa aňi nazadikhľom. Tosa-ra mange has but phujes. Phares mange gondolinavas, so pes kodi rat ačhiľas. Chudľom zarachos, ta ňikhaj našťi avri phiravas a našťi man bavinavas le Robyha. Pro praz-ňini te chudel zarachos! Ajso dživi-pen. Ta avile ke ma o murša. Savo-ro mange vakerenas. Napaťavas mire kanenge. Pre jekh vecos

bych za nic na světě nevyměnila. Nebudu šťastná tehdy, jak jsem si myslela, až si koupím novou prač-ku, pak lednici, mobil... nadšení z těchto věcí vydrží jen chvíli. Budu

mange leperďom, oda has koda phundrado šundo. Pal vajkeci dži-vesa la dake he le dadeske chocha-ďom, hoj džav andre knihovna a pa-ľis ko kamaratos te sikhavel pes e matika. Paťade mange a mukhle man.

Aľe me geľom pale ko Robys. Arakhľam pes kodoj. Aľe imar bi e paľenka, ča la marijankaha. Avka pes arakhahas sako d’ives. La dake le dadeske mindig chochavavas. Talam peske gondolinenas, hoj man ehin varesavi piraňi, so laha phi-rav. Aľe o čačipen has aver. Phira-vas le muršenca ko Robys vaš o drogi. Vaš oda šuňipen, so čujin-ďom, sar poperšo oda zkušind’om. Aľe imar šoha načujind’om oda so poperšo. Nadžanahas, aľe samas pre zabajimen. Palis imar kamavas zoraleder drogi. Marijanka, piko, heroinos. Imar načujinavas andro jilo oja sloboda. Imar oda nalavas, kaj man te pobavinav. Lavas oda, bo mange oda kampelas pro dživi-pen. Ačholas pes, hoj amen nahas love.

Aňi man aňi mire baraten. Imar has pal mande. Čujinavas man avka, hoj imar tašľuvav. Somas bengoro, džungalo, protivno ma-nuš. E daj le dadeha imar has phu-re, has pro duchodos, aľe me ben-galo pre lende ričinavas a jon mange mušinde te del peskere love, so peske ratinenas. Avka but mange paťanas, hoj mandar jekhvar vare-so avela. Kerenas but, kaj te pre-ačhuvav. Nane diline, dikhle, hoj oda imar čirla nasom me. Koda paťivalo a god’aver čhavo, so les an-gle leste baro tajsaskero koter. So-mas avri šuťardo sar kokalos, o ko-kala andro muj mange has andre marde, o jakha avri demade. Nado-kerďom e škola a šoha naľikerďom avri andre buťi buter sar jekh čhon. Nadžalas oda. Arakhavas man ma-nušenca, so upre has avka sar me,

šťastná tehdy, až se naučím být klidná, až se naučím ovládat své emoce, až se naučím nevybuchovat pro každou volovinu, až se naučím naslouchat svým dětem, (i když mi

so andre imar džanenas te phirel. A paťan mange, ajse manuša has but. Phirahas dur andro aver fora vaš o neve davki. Keravas mange love, sar pes delas. La dake he le da-deske bikend’om avri savoro som-nakaj, so len has garudo.

Kecivar len dikhavas, sar raťi be-šen andro haďos a roven. Talam gondolinenas, so kerde nalačhes. Te upre dikhava palal, ta nalačhes has, hoj phiravas avri nalače manušen-ca. Aľe pre dujto sera, te avľomas andral zoralo, ta man nadav, a ajse manušenca, so džanav, so keren, man naľikerav. Aľe me oda naker-ďom. Soske? Talam kamavas savo-ro te džanel. Sar somas čhavoro, ta e daj le dadeha man mindig ľiker-nas andro kher. ňikhaj man namu-khenas. Talam oda gondolinenas lačhes. Daranas pes pal ma. Aľe me kamavas savoro te džanel. He me kamavas te phirel pal o raťa, pal o diskoteki, avka sar aver džene an-dre mire berša. Talam bi ňič na-lačho nakerďomas.

Džanľomas bi, so pes avri kerel. Kavka savorenge but paťavas a le Robys ašaravas. Naprindžaravas les andal oja nalačhi sera. Kamavas te džanel, so manca kerela, te mange jekhvar cirdava. Nadoavľas mange andro šero, hoj upre avava but sikhado. Aľe akana imar našťi ba-jinav. Imar som phandlo andre he-rešta. Vaš oda, hoj čorkeravas, he maravas le dženen.

Mek sar nageľom te bešel andre herešta, ta man prindžard’om jekha lača čhaha. Načirla mange irind’as, hoj mandar hiňi phari. Som lošar-do, hoj avava dadoro. He te na-dikhava le čhavores, sar mange ba-rol avri. Vaš o štar berša man mu-khle khere pre dovolenka. Le cik-noreske has trin berša. Has guloro. Mira piraňake diňom bari vera, hoj sar man mukhena khere, ta pro dro-gi aňi vast nathovava. Jekh kurko

jejich řeči přijdou nesmyslné, ale dětma jsou jen jednou), až se naučím rozvrhnout si den tak, abych všechno stíhala, až se naučím své děti chápat (i já jsem byla kdysi

denašľas sar paňi a me mušind’om te džal pale. Mindig amenge bičha-vahas o ľila a andre jekh lestar man dogend’om, hoj avava dujvar, maj trival čhavengro dad! Hiňi pale khabňi a užarel dvojčaten! O berša denašenas a pal o trin berš mira do-volenkatar man premukhle khere. Somas slobodno. Khere man uža-renas trin čhave. O čhavo has imar baro, phirelas imar andre škola a o čhajorenge dvojčatkenge has trin berš. Khere mange džalas lačhes. Calo berš mange pre droga aňi naleperďom. Aľe palis pes sikhad’as miro lačho baratos andal e herešta. Geľom ke leste te mula-tinel a odoj varesar but piľom. Bon-d’arlas mange o šero a savore kha-tar mande peske pichinas andro vasta. Palis avľom pre sera me. Aňi nadžanav sar, liľom e suv a pekl’om andre ma. A pale somas odoj, kaj somas. Pale somas upre zabešto. E herešta man oda odsikhad’as a vaš e jekh rat peľom andre pale. Khere oda imar nafunginelas. Ričinahas pre peste, o čhavore rovenas, nahas amen love. Miri piraňi ačhiľas pale khabňi.

Štarto čhavoro pro drom! Mindig nasomas khere. Keravas mange love pro drogi. Andal o kher rozbi-kend’om sa, so pes delas a liľom pre ma o kečeňa. Pal o deš čhona pal odi rat čord’om avri e benzinka a pale man phandle andre. Akanak ča pro jekh berš. Kodoj man man-gavas ko Del, kaj man te del zor, kaj oda te ľikerav avri a džanavas, hoj oda imar šoha nalava. Has oda phares, aľe zvladinavas oda. Upre man ľikerlas o gondolišagos pro mire čhavore. Koda berš, so somas khere „žužo“, has šukariben. Aka-nak mange avel pre mišľa lengere jakhora a koda šukar asaben. A ko džanel, sar dičhola koda miro štar-to čhavoro. Som but rado. A čori miri romňori. Mušinel sa te kerel

v pubertě). Nebude lehké se to naučit. Nedá se to koupit, musím se to vše pomalu a trpělivě učit. Až to zvládnu, tehdy budu opravdu šťast-ná.
Milka Kačová

korkori. Akanak majinel te perel tele a me paš late naavava. Džanav, hoj la hin but so te kerel.

Čepo love la hin a me lake mu-khľom pherdo kečeňa. Akanak o čhave la choľaren a hiňi pre len-de korkori. Štar cikne čhavore! Sig oda berš te predenašel a me som imar laha khere. Savoreha lake še-getinava. Doužard’om man. Berš denašľas a me som khere. O vudar calo phundrado, o čhavore denašen pal o kher nange. Rodav ole neves najterneder čhavores. Arakhav les andro haďocis, šukares sovel. An-dro kher bordel’is a miri romňi ňikhaj. Naachaľuvav, hem has ajsi bajašno a žuži... kim odgeľom het.

Rakhľom la pre veranda. Hiňi ke ma visard’i le dumeha a pijel e ciga-retľa. Kamal la te daravel avri. Aľe kim la čhinav pal o piko, ta pes ke ma visarel a me napaťav mire jakhenge. Smutne, avri labarde jakha, šuťardo muj a šuki sar koka-los. Aňi andro jakha mange na-dikhel. Mukhel tele o jakha a rovel. Oda nane koja džuvľi, so la prin-džaravas. Taj andro peľas. Talam khere oda nazvladinelas. Sako d’i-ves has andro stresos.

La god’aha has ži tele, ta liľas peske koda najgoreder. Gondoline-las peske, hoj te peske čeporo vare-so lela, ta sa birinela. Aľe oda na-has čačipen. Poperšo talam nahas zuhimen, sa la bavinelas, ale palis peľas andre kajsi fazija, hoj pes na-ľikerelas. Imar kamelas a starinelas pes ča palo drogi. Ča vaš oda, kaj te predživel sar varesavi troskija... Aviľom lačhes, sar majind’om. Me la olestar dochudava, šegetinava lake. Solacharav. Namukhava mire čhaven andre char. Avela oda pha-ro mariben. Aľe del pes oda te birin-el. Te tumen hin zoralo jilo a hin tumen soske te preačhol, ta pes oda del! Ta šoha ma phen šoha!

Milka Kačo

Ružovo vilagos

Ehin avri šukares, tatoro linaj. Pa-šľuvav andre čar, o jakha mange za-phandle a gondolinkerav pal o dži-vipen. Hin mange fajnes. Som mek terňori, hin mange šukar deše-ňa berš. Kamav imar, kaj te kerav mange o dživipen pal miro. Suňi-nav mange, hoj man hin trin šukar gulore čhajora, so ča mindig asan, lačho rom, so phirel andre buťi, baro kheroro, rukonoro... Kim hino o rom andre buťi, ta amenge khere lačhes, phirkeras peske pre zmrzli-na, te predžal pes, he te cinavkerel. He džanav, sar le čhajoren baravava avri. Sikhavava len avri pro sikhad’i-pen. Avava ke lende sar lengri barat-kiňa. Mukhava len avri pro vylety, le kamaratenca, vakeraha peske... avaha lače ke peste. Dikhav man sar lača achaľuveskera he kamib-nakera dajora he romňora.

Denašľa vajkeci berša a miro suno pes ačhiľas. Has čačuno andre kada, hoj man has rom, he trin čha-jora. Oda sa. Ole aver sune pes vare-sar našade. Nahas man baro khero-ro, aľe ciskinahas pes andro dukhe-rengro kher. O džuvľora nahas bare

asadune, aľe bare ričiňara. O rom phirkerlas andre buťi a me khere korkori savoro keravas le trine ben-gale čhavorenca. E najphureder imar andre puberta. Ňisavo achaľipen, sar mange gondolinavas, nahas.

Has dophend’i, napratinelas pal peste. O sikhad’ipen lake ňič na-phenlas. Pro ole cikneder čhajora nadelas pozoris, ča pes lenca hala-sinelas. Mindig ričinavas, he somas bari choľamen. Užaravas sar pre De-vleskero jilo, sar avela khere o rom andal e buťi a lela mandar oda stre-sos. Aľe hjaba užaravas. Avľas khe-re, chaľas a geľa sig te sovel. Keci-var nadžanavas, so te kerel.

O čhave mindig ričinenas. Nad-žanenas te avel pociches. Nahas d’i-ves, kana bi pes nahalasind’anas. Mek ča tosara phundrad’om o jakha, imar terďonas paš miro haďos a ža-ľinenas pre peste. Imar man nahas choľi, kaj te džanav a phučerav, ko peske kezdind’as. Či kamavas vaj nakamavas, mušind’om len te marel. Varechaha. Pre chvľa has ciche, aľe palis oda sa kezdind’as pale. Koja najphureder mindig mandar phuč-

kerelas: „Soske man prišťa, soske man bango dumo, soske man nane bareder bala, a som vubec šukar?“ Varekaske oda šaj avel pherasutno, aľe paťan, te tumen hin koda stejno kolotočis sako d’ives, ta tumara go-d’aha oda šukares bond’arla.

Raťi, sar džavas andro haďos, ta mange phenavas, savi me som da-jori, te nabirinav mire čhavenca? Mindig pre lende ričinav, nadavi-nav lenge, mek len marav? Phenav mange, hoj tosara oda avela feder. Ča dav pale o jakha, imar oda kezdinel. E phuv hiňi cind’i, bo čhide avri o sirupos abo phagerde o dalkovačis abo mek pherdo aver veci, so man choľarela. Imar čačes nabirinav. Som bibachtaľi. Sar šaj avľom ajsi diliňi a mukhľom mange te kerel trine čhaven?

Te mange nakerava smirom la go-d’aha, ta man oddľidžana andre di-liňi špitaľa. Užarav pro rom, sar ave-la andal e buťi. Lav mange la najter-neder čhajora a džav andro parkos pes te sklidňinel. Kodoj arakhav mira kamaratka, ta man nane časos te gondolinel pal miro dživipen.

Phenel mange, taj he lake oda avka hin a hoj lake šegetinel, te peske ke-rela varesavi loš. Cinel peske vare-so pre peste abo andro kher. Chuda-va he me pal lakri god’i. Kecivar mange kamavas te cinel oja avri suňimen kabelkica, so la dikhľom andre koja značkovovo sklěpa. Cina-va la mange, avava bachtaľi. A ča-čes, somas bari lošard’i, a koda d’i-ves mindig pro čhave asavas a but man nazaujiminenas. Aľe ľikerd’as mange avri ča jekh d’ives. Palis mange phend’om, hoj te amenge ci-naha nevi sedačka, amari imar hiňi phuri a meľali, ta avava lošardeder. He feder pes mange pratinela.

Ajse lavenca prevakerďom mire romes a jov mange čačes cind’as oja nevi sedačka. Palis oda avka dža-las neve mobiloha, topankenca, ta-petenca, neve gratenca perdal man-de he perdal o čhave... Aľe koja loš mandar sig denašelas avri, a me pa-ľis igen somas bibachtaľi, choľa-men. Jekhvar mange o čhave nasva-ľile. Has len horečki. Has pal o di-los, o rom has andre buťi a savore trin bengale čhavore mange zasute

andro miro haďos. Imar nadenaše-nas pal o kher, imar len nahas di-line phučkeribena, so mange cha-nas e god’i... has ciche a sovenas sar varesave cikne rukonore. Dikhavas pre lende a o apsa mandar čuľanas. So me bi bi lengero kerd’omas? Miro dživipen bi namolas crenka. Mi aven save kamen, hin oda mire čha-ve a me bi len nadiňomas vaš ňisos-ke pro calo svetos.

Naavava bachtaľi akor, sar mange gondolinavas, te mange ci-nava nevi rajbačka, palis ledňička, mobilos... E loš andal ajse veci sig džal het. Akor avava bachtaľi, sar džanava te avel cicho, sar džanava man te nachoľarela a sar džanava te šunel mire čhavenge (he te lengri duma diliňi, aľe čhavoreske hine ča jekhvar), sar džanava te kerel avka, kaj mange savoro te džal avri, a sar mire čhaven achaľuvava (hem he me somas andre puberta). Naavela oda lokes pes oda te sikhavel. Na-del pes oda te cinel. Mušinav man oda so polokes te sikhavel. Sar man oda sikhavava, akor avava čačes bachtaľi.
Milka Kačo

Muzeum romské kultury

Bratislavská 67, 602 00 Brno, tel.: 545 571 798
e-mail: media@rommuz.cz, www.rommuz.cz
MHD: tram. 2, 4, 11, zast. Tkalcovská, tram. 3, 5, 9, zast. Dětská nemocnice

MUZEUM ROMSKÉ KULTURY

Program na červenec–září 2015

OTEVÍRACÍ DOBA V NEDELI PRODLOUŽENA DO 18⁰⁰ (poslední vstup v 17¹⁵)

VÝSTAVY

Kesaj čhave – příběh dětí víly Kesaj
Výstava komiksů a fotografií z dílny francouzských autorů, jejichž společným tématem je romský hudební soubor Kesaj čhave ze Slovenska. Pokud máte rádi výstavy, které vyprávějí příběhy, přijďte navštívit „Kesaj čhave“.
17. 4.–13. 9. 2015

**Mistr Martin Matěj Holub
... a možná přijede na koze**
Výstava dřevěných soch, loutek a hraček profesionálního výtvarníka – řezbáře Martina Matěje Holuba z Horních Chvatlín, který se v Muzeu romské kultury poprvé představil během 4. Sochařského sympózia na podzim 2014.
24. 9. 2015–21. 2. 2016
Vernisáž proběhne 24. 9. v 16 hodin

STÁLÁ EXPOZICE Příběh Romů
Dějiny Romů od starověké Indie po současnost na ploše celého jednoho muzejního patra. Prezentace je rozložena do šesti výstavních sálů, kde za doprovodu romské hudby zhlédnete kromě unikátních historických sbírkových předmětů i umělecká díla a filmové dokumenty, to vše v atraktivních kulisách, přenášejících návštěvníka v čase hluboko do minulosti. Exponáty doplňují originální dioramata, imitující reálné situace ze života Romů. Expozice obsahuje řadu audiovizuálních prvků a je vhodná pro děti i dospělé. Je ideálním prostředkem pro doplnění výuky základních a středních škol.
Pro objednávku prohlídky kontaktujte průvodce e-mailem: pruvodce@rommuz.cz

Filmové čtvrtky v Moravské zemské knihovně
Pravidelná filmová promítání pořádaná Muzeem romské kultury. Po projekci následuje diskuze s hostem. Vstupy na filmové čtvrtky jsou volné.

Sabine Wewer: Piroshka a Remus (35 min., 2015)
Rena Milgron: Folklor of rajasthan (25 min., 2015)
Host Rena Milgron
17. 9. v 18⁰⁰ – Moravská zemská knihovna

Sledujte Muzeum romské kultury i na facebooku

Otevírací doba • po a so zavřeno • út–pá 10–18, poslední vstup 17¹⁵ • ne 10–18, poslední vstup 17¹⁵

Romská umělecká dílna Patrika Kotláře
Romská umělecká dílna Patrika Kotláře
www.rommuz.cz, www.rommuz.cz, www.rommuz.cz, www.rommuz.cz

PRVNÍ ROMSKÝ BENEFIČNÍ KONCERT

V TANVALDU!!!

ROMSKÁ UMĚLECKÁ DÍLNA V ČELE S PATRIKEM KOTLÁŘEM, SE ROZHODLI PRO DOBRU VĚC A TO ZÍSKAT PENÍZE PRO DĚTSKÉ ODDĚLENÍ ONKOLOGIE NEMOCNICE PRAHA MOTOL PROSTŘEDNICTVÍM BENEFIČNÍHO KONCERTU.

Kotlář se rozhodl na koncert, který je nejenom pro děti, ale i pro dospělé, kteří mají rádi hudbu a tanci. Koncert je určen pro děti a dospělé, kteří mají rádi hudbu a tanci. Koncert je určen pro děti a dospělé, kteří mají rádi hudbu a tanci.

Vstupné je 50,- CZK.
Platí jak pro dospělé osoby tak pro děti od 6-ti let.

Těšit se můžete na umělecké vystoupení tanečních souborů z Romské umělecké dílny P.K., NRD/M Taneční a Nočního Města p.S., hudebních těles i sólových zpěváků a muzikantů z Tanvaldu, Harrachova, Liberce a další hosty.....

Místo konání v Tanvaldu : NA BRÍZKÁCH (nad koupalištěm)
Den a čas konání : 26.8.2015 (středa), 14:00h – 16:00h
Od – do : 16:30h – 18:00h „AFTER PARTY“

Pokud vám nejsou hostejné tyto dětské životy, nebo nejste sobečtí, tak jste srdečně zváni. Tím, že si užijete uměleckých výkonů podpoříte dobrou věc a to finanční pomoc dětem z oddělení dětské onkologie v Pražské nemocnici Motol.

S přátelským pozdravem Patrik Kotlár z Romany Art Workshop.

SRNM

Společenství Romů na Moravě
Romano jekhetaniben pre Morava

Adresa redakce

Romano hangos

a Společenství Romů na Moravě

Bratislavská 65a,
Brno 602 00
tel.: 545 246 673
www.srnm.cz

číslo účtu:
2300661977/2010

ROMA LGBT WEEK

13. srpna / 20.00 — čtvrtek
Rock Café, Národní 20, Praha 1
DIVADLO UTLAČOVANÝCH, ANEB JAKÉ TO JE BÝT MENŠINOU V MENŠINĚ
Vstup 50 Kč

13. – 14. srpna
1. MEZINÁRODNÍ ROMSKÁ LGBT KONFERENCE
Dvoudenní konference k tématu homosexuality v prostředí romské národnostní menšiny v České republice i v zahraničí.
Konference je neveřejná

14. srpna / 18.00 — pátek
Langhans – Centrum Člověka v tísni (Pride House)
HOT CHOCOLATE INTERNATIONAL aneb HOMOSEXUALITA ROMŮ VE SVĚTĚ A U NÁS
Veřejná debata s účastníky 1. mezinárodní romské lgbt konference
Vstup zdarma

15. srpna / 14.00 – 22.00 — sobota
PRAGUE PRIDE, LETNÁ
HOT CHOCOLATE STAGE
Terne čhave, Jan Bendig, Gitana, Funky Brothers, Crazy Goddess, Simple Muffin, DJ I.T.

ARJART PRAGUE PRIDE US embassy HEINRICH BÖLL STIFTUNG PRAGUE OPEN SOCIETY FUND PRAGUE

Hudba a zpěv jsou přirozenými nástroji emocí. Díky nim člověk odtrhne ze svého života vše škodlivé. Hudba tanec a vše kolem toho je nejlepší terapií v dnešní době. Pomůžou vám ze sebe vydat zlost, trápení, které v sobě člověk nese. Dělají jsou vhodné pro každého, kdo má zájem hudbou, tance změnit svůj život.

TANEC, HLAS A OBRAZ JAKO CESTA K DUŠI

Centrum ogvěty, kultury a vzdělávání Alvarde,
Sokolská 593, Valašské Meziříčí
21. 8. 2015 v 17:00
vstup 10Kč

Romský tanec pochází ze slovenského a maďarského čardáše a ruského romského tance, tančí se individuálně i skupinově. Tancem vyjadřujete hrdost, radost, oheň, temperament, lásku ale i smutek. Romský tanec je proclitěný duchem orientu a obohacen tanečními prvky tradic rozličných zemí, kde Romové žili a žijí. Celkový zážitek z tance je skutečně barevný, divoký a plný slunce a ohně. Tanec a hlas jsou od pradávných dob cestou k duši. Rozoznávají náš vnitřní svět, kde můžeme, zakoušet hudbu v barvách a pocitech, a spojit se s vnitřními pradavnými obrazy a prostorem ticha, ze kterého vše vzniká.

Dílnami vás provedou:
členové tanečního souboru Cikns Chova,
Veronika Kača a Miroslav Golich.

Vydávání Romano hangos podporuje

Ministerstvo kultury České republiky

Nabídka inzerce

celá strana 5 000 Kč (rozměr 26×40)
1/2 strany 3 500 Kč (rozměr 26×20 nebo 40×13)
1/4 strany 1 500 Kč (rozměr 13×20)
menší formát – 7 Kč/cm²

Sleva při opakované inzerci na druhé a další vydání 25 %
žádosti o inzerci na mail: holomkova@srnm.cz